

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Marie Ševelová

Listina základních práv EU v činnosti soudních orgánů EU

Diplomová práce

Olomouc 2010

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Listina základních práv EU v činnosti soudních orgánů EU vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 24.9. 2010

.....
Bc. Marie Ševelová

Poděkování

Upřímně děkuji Mgr. Ondreji Hamulákovi, vedoucímu diplomové práce, za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Obsah:

1. Úvod	5
2. Lidská práva	7
2. 1. Vymezení pojmu lidská práva:	7
2. 2. Klasifikace lidských práv:	8
2. 3. Geneze ochrany lidských práv v Evropské unii:	9
2.3.1. Vývoj ochrany lidských práv v rámci judikatury Evropského soudního dvora	10
2. 3. 2. Geneze ochrany lidských práv v rámci přijímání legislativy a aktů „sui generis“	11
2.4. Prameny základních práv v EU	13
3. Listina základních práv Evropské unie	16
3. 1. Vypracování Listiny	16
3. 2. Existence Listiny základních práv EU – od vzniku po současnost	18
3. 3. Struktura Listiny základních práv Evropské unie	19
3. 3. 1. Preambule:	20
3. 3. 2. Důstojnost	21
3. 3. 3. Svobody	21
3. 3. 4. Rovnost	22
3. 3. 5. Solidarita	22
3. 3. 6. Občanská práva	23
3. 3. 7. Soudnictví	23
3. 3. 8. Všeobecná ustanovení	23
3. 4. Působnost Listiny základních práv EU	26
3. 5. Vymahatelnost práv obsažených v Listině	27
4. Listina základních práv EU v činnosti soudních orgánů EU	30
4. 1. Činnost generálních advokátů v souvislosti s Listinou základních práv EU	30
4. 1. 1. Činnost generálních advokátů před nabytím právní závaznosti Listiny	31
4. 1. 2. Činnost generálních advokátů po nabytí právní závaznosti Listiny	40
4.1.3. Shrnutí:	41
4.2. Činnost Tribunálu v souvislosti s Listinou základních práv EU	43
4.2.1 Činnost Tribunálu před nabytím právní závaznosti Listiny:	44
4.2.2. Činnost Tribunálu po nabytí právní závaznosti Listiny:	47
4.2.3. Shrnutí:	47
4.3. Činnost ESD ve vztahu k Listině základních práv EU	50
4.3.1. Činnost Evropského soudního dvora před nabytím právní závaznosti Listiny	51
4.3.2 Činnost Evropského soudního dvora po nabytí právní závaznosti Listiny:	54
4.3.1. Shrnutí:	56
5. Závěr:	59
6. Seznam použité literatury a zdrojů	61
7. Resume	67

1. Úvod

Ochrana lidských práv je nedílnou součástí každého demokratického právního systému. Ačkoliv původní snahy o integraci evropských států se soustředily na oblast hospodářskou, prohlubování evropské spolupráce však znamenalo nutnost zaměřit pozornost i na ochranu lidských práv. To vyústilo dne 7. prosince 2000 na summitu Evropské rady v Nice ve vyhlášení prvního uceleného katalogu lidských práv na úrovni Evropské unie nazvaného Listina základních práv Evropské unie. Ačkoliv byl tento dokumentem až do 1.12.2009, kdy nabyla účinnosti Lisabonská smlouva, pouhým politickým dokumentem, promítla se jeho existence do činnosti soudních orgánů Evropské unie.

Cílem této diplomové práce je ukázat, jakým způsobem ovlivnila Listina základních práv Evropské unie činnost soudních orgánů Evropské unie, přičemž mezi ně zahrnuji nejen Evropský soudní dvůr a Tribunál ale i generální advokáty působící při Evropském soudním dvoru a jejich stanoviska. Právě zde se totiž existence Listiny promítla nejmarkantněji.

Za účelem vytvoření komplexní analýzy jsem práci rozdělila do třech částí. První část je pojata jako obecná charakteristika lidských práv a popis jejich vývoje na území Evropské unie až po vyhlášení Listiny základních práv EU. Druhá část se zabývá obsahem a strukturou samotné Listiny, přičemž jsem se pokusila nastínit některé problematické body tohoto dokumentu. Třetí, stěžejní část této práce, se zabývá činností soudních orgánů Evropské unie ve vztahu k Listině základních práv EU, přičemž součástí je vždy pokus o analýzu a zhodnocení významu Listiny v judikatuře Soudního dvora Evropské unie.

Poněkud problematickým bodem pro zpracování tohoto tématu je skutečnost, že mnohá stanoviska a některé rozsudky zejména Tribunálu nebyly dosud přeloženy do českého jazyka. Pakliže již nalezneme dokumenty v českém jazyce, vyhledávání příslušných stanovisek a rozsudků značně ztěžuje okolnost, že někdy je tento lidsko-právní katalog do češtiny překládán jako Listina základních práv EU a jindy zas jako Charta základních práv EU. Pro účely této práce budu používat aktuálnější termín Listina základních práv EU.

Rovněž je třeba připomenout, že Evropská unie získala svou právní subjektivitu teprve s účinností Lisabonské smlouvy. Jejími právními předchůdci v tomto smyslu jsou Evropská společenství (předtím Evropské hospodářské společenství) a Evropské sdružení uhlí a oceli. Pro srozumitelnost této práce však je žádoucí používat pokud možno jednotný termín. Evropská unie, EU či Unie jako současný název tohoto společenství evropských států se mi

jeví jako nejpříhodnější, přičemž z příslušného časového hlediska tím budu mít na mysli i její právní předchůdce.

Dále je třeba konstatovat, že k hlavnímu tématu této práce, kterou je činnost soudních orgánů EU ve vztahu k Listině jsem našla jen málo literatury, která by se uvedenou problematikou zabývala. Existuje sice poměrně mnoho pojednání o samotném katalogu lidských práv, jeho struktuře a obsahu, ale způsobem, jakým se tento dokument promítl do činnosti soudních orgánů, se autoři zpravidla nezabývají. Pasáž na toto téma jsem v české literatuře našla pouze v knize doc. Šiškové Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii¹. Jsou sice dostupné některé zdroje zahraniční, nicméně i zde je třeba konstatovat, že tato díla nebyla pro potřeby této práce aktuální. Domnívám se, že dané téma by si zasloužilo více pozornosti, proto doufám, že moje práce bude alespoň v tomto směru užitečná.

---

¹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008.

2. Lidská práva

2. 1. Vymezení pojmu lidská práva:

Na začátku práce je nutné definovat pojmy lidská práva, základní práva a občanská práva. Vymezení těchto pojmů není jednoznačné. Autoři literatury zabývající se lidskými právy se na definici těchto pojmů neshodnou. Zatímco někteří používají termíny lidská práva a základní práva jako synonyma, jiní mezi nimi nacházejí rozdíly.

Přikláním se k názoru, že lidská práva můžeme chápat jako práva a oprávnění jednotlivce, která zajišťují svobodu a důstojnost člověka a požívají institucionální záruky². Lze říci, že se jedná o ta práva, která náleží každému člověku bez ohledu na národnost, rasu, barvu pleti, náboženství, politické přesvědčení, sociální původ, vzdělání, majetkové poměry, společenské postavení, genetické vlastnosti, nebo jiné individuální znaky³. Jsou to práva vycházející ze samotné podstaty jednotlivce a z rovnosti všech lidských bytostí. Hovoří se o univerzalitě lidských práv, jejich přirozenoprávním původu a antidiskriminačním základě. Lidská práva nevyžadují bezprostřední spojení člověka se státem, jsou to uznávaná práva a svobody všech lidí bez ohledu na stát, ve kterém žijí. Mezi základní atributy lidských práv patří jejich nezadatelnost, nezcizitelnost, nezrušitelnost a nepromlčitelnost⁴.

Základní práva potom chápu jako pojem užší než termín lidská práva. Tvoří vlastně „tvrdé jádro lidských práv“, jakýsi minimální standard lidských práv, který lze uplatnit vůči komukoliv, kdykoliv a kdekoliv. Tato práva znamenají vyjádření elementárních principů lidskosti. Vyplývají z obecných zásad humanitárního práva. Jsou společným dědictvím lidstva a jako takové je není možno derogovat. Klasicky jsou do tvrdého jádra lidských práv řazena právo na život, právo nebýt mučen ani podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení, právo nebýt držen v otroctví ani v nevolnictví, právo na zákaz retroaktivity trestního práva⁵. Základní práva v tomto smyslu jsou z lidských práv hierarchicky nejvýše a představují nenarušitelné jádro demokratického státu⁶.

---

² SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno : Masarykova univerzita, 1997, 12.

³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 16

⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, s. 149

⁵ SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno : Masarykova univerzita, 1997, 134.

⁶ SMEKAL, Hubert. *Lidská práva v Evropské unii*. Brno, 2007. 254 s. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/21778/fss_d/smekal_disertace.doc>, s. 56

Základní práva lze také definovat jako přirozenoprávní postuláty a univerzální statky, přesahující dimenzi státních útvarů, mezistátních seskupení, ústav a mezinárodně-právních institutů⁷.

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá lidskými právy v Evropské unii, je nutno uvést, že pojem „základní“ práva prvně použil Evropský soudní dvůr, který doktrínu základních práv v Evropské unii rozvinul ve své judikatuře. Tento pojem se posléze promítl i do primárního práva Evropské unie i do Listiny základních práv EU.

Konečně je třeba zmínit pojem „občanská práva“. Občanskými právy rozumíme ta práva a svobody, které vyplývají ze statusu člověka jako občana určitého státu⁸. Pojmy občanská práva a lidská práva však mohou být v konkrétních situacích zaměňována.

2. 2. Klasifikace lidských práv:

Existuje mnoho způsobů, jakými lze klasifikovat lidská práva⁹. Jedno ze známých dělení lidských práv je přímo založené na historickém principu a lidská práva vymezuje podle generací¹⁰. Toto dělení vychází z představy, že společenský život a ústavní vývoj vytváří pro jednotlivce a kolektivy nové roviny vztahů a situací, které v předcházejících vývojových etapách buď neexistovaly nebo nepůsobily, anebo se projevovaly pouze v zárodečné formě. Proto je nutné formovat nová základní a lidská práva¹¹. Někteří autoři tuto teorii striktně odmítají, někteří dělí lidská práva do tří generací a jiní dokonce do čtyř.

Třígenerační teorie dělí lidská práva z historického hlediska, a to následovně:

- I. generace zahrnuje osobní, občanská a politická práva, tak jak je formulovala tradiční přirozenoprávní doktrína v období buržoazních revolucí (17. – 19. století). Můžeme sem zařadit např. právo na život, zákaz otroctví, zákaz mučení či právo na spravedlivý proces. Jsou obsažena ve všech významných mezinárodních lidsko-právních dokumentech. U této generace lidských práv se poukazuje na tzv. „negativní

---

⁷ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 17

⁸ BLAHOŽ, Josef; BALAŠ, Vladimír; KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní právo*. Praha : ASPI, 2007, s. 126.

⁹ Ke klasifikaci lidských práv viz blíže SVÁK, Ján. *Ochrana lidských práv*. Bratislava: Eurokodex, 2006, s. 28

¹⁰ Tamtéž

¹¹ BLAHOŽ, Josef; BALAŠ, Vladimír; KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní právo*. Praha : ASPI, 2007, s. 126

svobodu“, totiž povinnost státu zdržet se vměšování do osobní svobody jednotlivce a vytvořit podmínky pro participaci občanů v politickém životě¹².

- II. generace zahrnuje hospodářská, sociální a kulturní práva, jejichž základy byly položeny pod vlivem dělnického a sociálního hnutí (období konce 19. a začátku 20. století). Můžeme sem zařadit např. právo na práci, právo na vzdělání, právo na spravedlivé pracovní podmínky atd. Oproti předchozí generaci zde úkolem státu není nevměšovat se, ale naopak je jeho povinností vytvořit odpovídající podmínky pro výkon těchto práv.
- III. generace obsahuje tzv. „moderní práva“. Jsou spojována s druhou polovinou 20. století a jejich cílem je chránit člověka před tlakem postmoderní doby¹³. Tato práva, která někdy bývají označována jako práva solidarity (práva jednotlivce jejichž výkon je kolektivní)¹⁴, zahrnují poměrně široký okruh práv. Jako příklad můžeme uvést právo na zdravé životní prostředí, právo na rozvoj, právo lišit se, ale i právo na informace, právo na samosprávu atd.

Čtyřgenerační teorie více reflektuje charakter a obsah jednotlivých práv. První generace zahrnuje práva směřující k ochraně lidského života a důstojnosti, druhou generaci pak politická práva a svobody. Třetí a čtvrtá generace (práva hospodářská, sociální a kulturní a práva nově se utvářející) koresponduje s druhou a třetí generací u třígenerační teorie¹⁵.

Někteří autoři naopak historické hledisko dělení lidských práv odmítají, vzhledem k tomu, že číslování generací může navozovat dojem, že první a druhá, respektive třetí generace již byla dosáhnuta¹⁶.

2. 3. Geneze ochrany lidských práv v Evropské unii:

Evropské společenství vzniklo původně jako ekonomické seskupení, jehož účelem bylo dosažení určitých společných cílů v rámci vytvoření a fungování společného a posléze

---

¹² ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 21

¹³ SVÁK, Ján. *Ochrana lidských práv*. Bratislava: Eurokodex, 2006, s. 31

¹⁴ GRYGAR, Jiří. *Judikatura soudů Evropské unie v oblasti lidských práv*. Brno, 2006. 214 s. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/71591/pravf_d/Disertacni_prace_-_Jiri_Grygar.pdf>, str. 22

¹⁵ Ke čtyřgenerační teorii viz blíže ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 21.

¹⁶ Např. SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno : Masarykova univerzita, 1997., s. 136.

jednotného vnitřního trhu. Počítalo se s tím, že problematiku lidských práv bude na evropské úrovni řešit jiná organizace - Rada Evropy. Navíc ochrana lidských práv se zdála být dostatečně ošetřena i na úrovni vnitrostátních ústavních systémů členských států Evropské unie. Nicméně Evropská komise i Evropský soudní dvůr musely opakovaně řešit námitky, že evropské právo dostatečně nereflektuje principy ochrany lidských práv. Nerespektování lidských práv garantovaných ústavou členského státu iniciovalo dokonce i „rebelie“ ústavních soudů členských zemí proti *acquis communautaire* (zejm. tzv. „Sága Solange“ v letech 1974–86 v Spolkové republice Německo)¹⁷.

Dalo by se říci, že vývoj ochrany lidských práv v Evropské unii byl dvojkolejný. Zpočátku významnější byla judikatura Evropského soudního dvora. Na jejím základě se rozvinula doktrína ochrany lidských práv. Tento způsob ochrany se postupně stal velmi flexibilní a dokázal držet krok se stále se měnícími potřebami Unie a členských států.

Druhou kolejí bylo přijímání legislativy v rámci Evropské unie, které nejdříve nesmělými krůčky a posléze celkovou katalogizací lidských práv začlenilo lidsko-právní otázku do práva EU.

2.3.1. Vývoj ochrany lidských práv v rámci judikatury Evropského soudního dvora

V rámci ochrany lidských práv v Evropské unii má nezastupitelnou roli Evropský soudní dvůr, který se v tomto případě stal faktickým spolutvůrcem právního řádu Společenství¹⁸.

Nicméně zpočátku ani Evropský soudní dvůr nebyl ochotný se zabývat otázkou lidských práv. Tento přístup lze vyzorovat zejména v judikátech *Stork*¹⁹ a *Geitling*²⁰. Odmítavý postoj ESD byl bezpochyby zapříčiněn i tím, že se žalobci odvolávali na ustanovení vnitrostátního práva, což předem vylučovalo rozhodovací pravomoc jiného soudního orgánu než vnitrostátního. Hlavním důvodem však bylo to, že komunitární právo postrádalo odpovídající nástroje ochrany lidských práv, jelikož v době projednávání těchto

---

¹⁷ ŠLOSARČÍK, Ivo. Charta základních práv Evropské unie. *Mezinárodní politika*. 2005, č. 6, s. 11-12. Dostupný také z WWW: <<http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2005/MP062005.pdf>>.

¹⁸ FIALA, Petr, PÍTROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 348

¹⁹ Rozsudek ESD ze dne 4.2.1959 č. 1/58 ve věci *Stork v. Vysoký úřad ESÚO*, SbSD 1959 s. 17

²⁰ Rozhodnutí ESD ze dne 15.7.1960 č. 36-38 a 40/59 ve věci *Geitling v. Vysoký úřad*, SbSD 1960 s. 423

kauz scházela právní regulace jak na úrovni primárního práva, tak i příslušná sekundární legislativa, stejně tak jako speciální úprava v rámci jiných pramenů práva²¹.

Přelomovým judikátem Evropského soudního dvora se stal až rozsudek *Stauder v. město Ulm*²². Evropský soudní dvůr zde našel východisko ve formě obecných zásad právních. Jednalo se o v podstatě banální případ, kterým však došlo ke změně přístupu Evropského soudního dvora k lidsko-právní otázce na úrovni Evropské unie. Evropský soudní dvůr tímto rozsudkem vyjádřil, že lidská práva jsou součástí obecných zásad komunitárního práva, a jako taková musí být respektována.

V další judikatuře Evropský soudní dvůr rozvinul doktrínu lidských práv jako součást obecných zásad právních²³.

2. 3. 2. Geneze ochrany lidských práv v rámci přijímání legislativy a aktů „sui generis“

Jak již bylo řečeno výše, mimořádnou roli v ochraně lidských práv hrál zpočátku Evropský soudní dvůr. Na úrovni ostatních institucí se o otázce ochrany lidských práv začalo diskutovat až v 70. letech, kdy Evropský parlament vydal několik usnesení vztahujících se k ochraně lidských práv. Z iniciativy Evropské komise došlo 5. dubna 1977 k přijetí Společné deklarace základních práv, kterou společně vyhlásily Evropský parlament, Evropská komise a Rada. Na kodaňském summitu v roce 1977 se pak k deklaraci připojily i hlavy států a vlád členských států. Ačkoliv se jednalo o nezávaznou deklaraci, Evropské společenství tu poprvé formálně uznalo platnost základních práv a přihlásilo se k tomu, že bude při výkonu svých pravomocí respektovat práva vyplývající z ústav členských států a z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato deklarace měla značný politický význam.

Do primárního práva se přímá ustanovení o ochraně základních práv dostala až přijetím Maastrichtské smlouvy v roce 1993, která dala vzniknout Evropské unii a současně i institutu evropského občanství. Klíčovým byl bývalý čl. F odst. 2 Smlouvy o EU, podle kterého: „Evropská unie ctí základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950, a ta, jež vyplývají z ústavních tradic společných členským státům jako obecné zásady právní Společenství.“ Tím

---

²¹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 75

²² Rozsudek ESD ze dne 12.11.1969 č. 29/69 ve věci *Stauder v. město Ulm*, SbSD 1969 s. 419

²³ K tomu viz kapitola 2.4. této práce

byla fakticky institucionalizována soudcovská konstrukce vzešlá z dosavadní rozhodovací praxe Evropského soudního dvora²⁴.

Čl. F Smlouvy o EU ve znění Maastrichtské smlouvy byl posléze novelizován Amsterodamskou smlouvou, která v čl. 6/ex. F odstavci 1 uvádí: „Unie je založena na principech svobody, demokracie, respektu k lidským právům a základním svobodám, jakož i principu právního státu a právních zásadách, jež jsou společné členským státům.“ Amsterodamská smlouva navíc zakotvuje tzv. suspenzivní klauzuli, která umožňuje postihnout členský stát ekonomickými a politickými sankcemi, případně i suspendováním části členství nebo úplné ztrátě členství v případě nerespektování základních práv²⁵. Amsterodamská smlouva zároveň zakotvuje podmínku zaručené ochrany lidských práv ve státě, který se uchází o členství v Evropské unii²⁶.

Klíčovým mezníkem v ochraně lidských práv v Evropské unii byla Mezivládní konference v Nice v prosinci roku 2000, kdy byla společným prohlášením Evropského parlamentu Rady a Komise slavnostně přijata Listina základních práv Evropské unie²⁷. Ačkoli vyhlášení této deklarace probíhalo ve stejné době jako přijetí Smlouvy z Nice, kterou byla revidována Smlouva o EU, nedošlo k zapracování Listiny do textu, a proto zůstala po dlouhou dobu pouze právně nezávaznou politickou deklarací. S účinností Lisabonské smlouvy se však situace podstatně změnila. Čl. 6 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii ve znění Lisabonské smlouvy totiž říká, že: „Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Listině základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy.“

V souvislosti s přijetím Lisabonské smlouvy došlo rovněž k zakotvení závazku přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Uvedená problematika však překračuje rámec této práce.

---

²⁴ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva : (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha : Linde, 2010, s. 82.

²⁵ Článek 7 SEU ve znění Amsterodamské smlouvy

²⁶ Článek 49 SEU ve znění Amsterodamské smlouvy

²⁷ Z angl. Charter of Fundamental rights of EU, v průběhu existence tohoto právního dokumentu došlo k nepříliš šťastné změně překladu z „Charty základních práv EU“ na „Listinu základních práv EU“. Pojmenování „Listina“ může být matoucí ve vztahu k české Listině základních práv a svobod (ačkoliv právě tato symbolická podobnost vedla překladatele ke změně názvu). Navíc může dojít k mylnému dojmu, že se jedná o dva různé dokumenty.

2.4. Prameny základních práv v EU

Prameny unijního práva jsou svým způsobem specifické vzhledem k tomu, že mají vztah jak k mezinárodnímu právu veřejnému, tak k právu vnitrostátnímu. Další specifikum spočívá v tom, že některé legislativní akty mohou vznikat bez přímé účasti členských států. Zároveň unijní právo tvoří nedílnou součást práva národního a je pro něj charakteristická přednost před tímto vnitrostátním právem. Normy lidsko-právní povahy jsou roztroušeny ve vícero pramenech, které se v následujícím textu pokusím blíže vymezit a stručně popsat. Jsem si vědoma toho, že existují i jiné prameny unijního práva než budou popsány níže, nicméně pro lidsko-právní problematiku nemají větší význam.

Prameny základních práv v Evropské unii jsou:

- 1) **Primární právo:** jedná se o normy obsažené ve zřizovacích smlouvách. Od účinnosti Lisabonské smlouvy je součástí primárního práva rovněž Listina základních práv EU, která má pro ochranu lidských práv v Evropské unii hluboký význam. Lisabonská smlouva, účinná od 1. 12. 2009, významným způsobem modifikovala a nahradila původní zřizovací smlouvy – Smlouvu o Evropském společenství a Smlouvu o Evropské unii. Právě na jednotlivých modifikacích původních smluv je patrné, jakým způsobem se vyvíjela lidsko-právní otázka v Evropské unii. Původní Smlouva o Evropském společenství obsahovala pouze několik málo ustanovení týkajících se ochrany lidských práv.
- 2) **Sekundární legislativa** zahrnuje zejména směrnice a nařízení, které slouží hlavně ke specifikaci a konkretizaci práva primárního a dále slouží jako nástroj pro harmonizaci (směrnice) vnitrostátních předpisů členských států s právem evropským a k unifikaci evropského práva (nařízení). Dle názoru Naděždy Šiškové „sekundární legislativa zůstane hlavním zdrojem definice, zpřesnění a konkretizace jednotlivých práv individua i po nabytí právní závaznosti Listiny základních práv EU, jelikož tento ucelený katalog lidských práv ze své samotné podstaty je způsobilý artikulovat práva jen velice obecně, rámcově a stručně, bez uvedení podmínek pro jejich realizaci“²⁸.

---

²⁸ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 72

Vzhledem k množství sekundární legislativy se tato práce nemůže blíže jejich rozbohem zabývat²⁹.

- 3) **Obecné zásady právní** jsou pro ochranu lidských práv v Evropské unii jedním z nejdůležitějších pramenů. V oblasti lidských práv pojem obecných zásad právních rozvinul Evropský soudní dvůr, když našel oporu v ustanovení čl. 340 SFEU (ex čl. 288 ve znění Smlouvy z Nice), který říká: „V případě mimosmluvní odpovědnosti nahradí Unie v souladu s obecnými zásadami společnými právním řádům členských států škody způsobené jejími orgány nebo jejími zaměstnanci při výkonu jejich funkce.“

Díky této úpravě jsou tvořeny další obecné právní zásady i pro jiné oblasti práva Společenství, aby zaplnily mezery v psaném právu Společenství. Samotná tvorba a konkretizace jednotlivých zásad přísluší Soudnímu dvoru, jakožto strážci práva Společenství. Soudní dvůr postupuje tak, že porovnává právní řády jednotlivých členských států, hodnotí je a na tomto základu formuluje jednotlivé zásady jako nejlepší možné způsoby řešení problémů způsobených mezerami v právu, a to vše s ohledem na cíle a strukturu Společenství. Tímto způsobem Soudní dvůr formuloval na základě obecných právních zásad základní práva³⁰.

Evropský soudní dvůr odvozuje obecné zásady právní ze třech zdrojů:

- zřizovací smlouvy
- vnitrostátní právní řády, zejména ústavní právo členských států
- mezinárodní smlouvy, na kterých se členské státy podílejí nebo jejichž jsou signatáři³¹

Na tomto místě je nutné zdůraznit, že pramenem unijního práva nejsou jednotlivé zdroje obecných zásad právních, ale až samotná formulace Soudního dvora. Takto vyřčené právní zásady se posléze ocitají na úrovni primárního práva a mají vlastnosti nadřazenosti a přímého účinku.

- 4) **Akty sui generis** - do této oblasti spadala až do účinnosti Lisabonské smlouvy Listina základních práv EU a ačkoliv se jednalo o právně nezávazný dokument, měla na vývoj

²⁹ K této problematice viz tamtéž str. 64-72.

³⁰ GRYGAR, Jiří. *Judikatura soudů Evropské unie v oblasti lidských práv*. Brno, 2006. 214 s. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/71591/pravf_d/Disertacni_prace_-_Jiri_Grygar.pdf> Str. 36

³¹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 85

ochrany lidských práv v EU významný vliv. V současné době bychom pod akty *sui generis* mohli zařadit Komunitární chartu základních sociálních práv pracovníků. Jedná se o dokument přijatý Evropskou radou v roce 1989 (bez Velké Británie, která jej přijala později), inspirovaný Evropskou sociální chartou přijatou na půdě Rady Evropy a úmluvami uzavřenými v rámci Mezinárodní organizace práce. Obsahuje zásady evropského modelu pracovního práva a sociálních vztahů³². Do aktů *sui generis* dále řadíme další akty vytvořené na úrovni Evropské unie, jako jsou různá prohlášení, rezoluce a deklarační institucí EU.

Další zdroje lidských práv nalezneme na mezinárodní úrovni. Jedná se o mezinárodní smlouvy, jejichž smluvní stranou Evropská unie sice není, ale mnohokrát deklarovala svůj respekt k těmto smlouvám. Jedná se zejména o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod³³ a s ní související judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a Evropskou sociální chartu.

---

³² *Sagit* [online]. 2004 [cit. 2010-07-04]. Dostupné z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=eu_099.htm>.

³³ V Lisabonské smlouvě je dokonce stanoven závazek přistoupit k této mezinárodní smlouvě.

3. Listina základních práv Evropské unie

3. 1. Vypracování Listiny

Myšlenka vlastního uceleného katalogu lidských práv se v Evropském společenství poprvé objevila již v sedmdesátých letech, a to především z iniciativy Evropské komise. Evropský parlament se připojil v osmdesátých letech schválením Deklarace základních práv a svobod Evropského parlamentu. Na konci devadesátých let tato otázka opět vyvstala v souvislosti s pokračující evropskou integrací a návrhem na vytvoření evropské ústavy. Ve většině členských států tvoří ochrana lidských práv součást ústavní materie, proto i součástí nově vznikající evropské ústavy měl být katalog lidských práv. Dalším důvodem pro vznik katalogu byla ta skutečnost, že Evropská unie dosud postrádala systematickou úpravu v této oblasti. V neposlední řadě přispěla ke vzniku katalogu i značná popularita tématu lidských práv.

Na druhou stranu odpůrci argumentovali zejména tím, že již existuje efektivní systém ochrany lidských práv na úrovni Rady Evropy a Evropského soudu pro lidská práva. V rámci Evropské unie jsou lidská práva již chráněna prostřednictvím case-law Evropského soudního dvora³⁴.

Katalog lidských práv nicméně neměl nahradit systém ochrany lidských práv v jednotlivých státech EU, ale měl primárně garantovat respektování lidských práv ze strany institucí Evropské unie a omezit volnost rozhodování ESD³⁵.

Na úrovni hlav států a vlád se o vytvoření katalogu lidských práv začalo diskutovat až v souvislosti s padesátým výročím Všeobecné deklarace o lidských právech OSN (1948). Evropská rada v této souvislosti vyjádřila dne 10. prosince 1998 svůj zájem na posílení ochrany lidských práv v EU, ale nečinila žádný konkrétní podnět. To se změnilo na zasedání Evropské rady v Kolíně nad Rýnem, které proběhlo ve dnech 3. a 4. června 1999³⁶, kde se vrcholní představitelé států usnesli, že: „Hájení základních práv je jedním ze zakládajících principů Evropské unie a nezbytným předpokladem pro její legitimitu. Je povinností Evropské unie respektovat základní práva tak, jak byla vymezena v judikatuře Evropského soudního dvora. Za současného stavu vývoje Evropské unie se zdá být nezbytné vytvořit listinu

---

³⁴ ŠLOSARČÍK, Ivo. Evropská ústava - projekt s dlouhou tradicí. *Europeum.cz*. 8.října 2000. [citováno 5. července 2010]. Dostupné na <http://www.europeum.org/dispatch_article.php?aid=303>

³⁵ ŠLOSARČÍK, Ivo. Charta základních práv Evropské unie. *Mezinárodní politika*. 2005, č. 6, s. 11

³⁶ FIALA, Petr, PÍTROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 632

základních práv, tak aby význam a relevance základních práv byly pro občany Unie více srozumitelné. Evropská rada se domnívá, že tato Listina by měla obsahovat základní práva a svobody, stejně jako základní procesní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a vyplývající z ústavních tradic společných členským státům, jako obecné zásady právní Společenství³⁷. Dále bylo navrženo, aby Listinu vypracovalo grémium sestávající se z hlav států a vlád, předsedy Komise, členů Evropského parlamentu a z členů národních parlamentů. Jako pozorovatelé měli být dále přítomni soudci Evropského soudního dvora a své připomínky mohli předkládat rovněž zástupci Výboru regionů a Hospodářského a sociálního výboru.

Na summitu Evropské rady v Tampere 15. – 16. října 1999 došlo ke vzniku 62-členného orgánu sestávajícího se z 15 zástupců hlav států a vlád, 16 reprezentantů Evropského parlamentu, 30 poslanců národních parlamentů a jednoho zástupce Komise³⁸. V roli pozorovatele se zúčastnili dva členové ESD a dva zástupci Rady Evropy, z toho jeden z Evropského soudu pro lidská práva³⁹. Prostřednictvím stanovisek se na přípravě Charty podílel Hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů, ombudsman a reprezentanti zájmových skupin⁴⁰. Širokou kooperaci zdůrazňovalo i to, že prostřednictvím internetové sítě bylo umožněno občanům členských států aktivně vstupovat do probíhajícího procesu vytváření Listiny⁴¹. Do vedení tělesa pověřeného vypracováním Listiny byl na ustavující schůzi jmenován bývalý prezident SRN Roman Herzog. Ten měl také na vypracování Listiny zásadní vliv. Proto je Listina často nazývána „dílem“ či „experimentem Romana Herzoga“⁴².

Na první pracovní schůzi byl tento orgán na základě rozhodnutí jeho členů nazván „Konvent“. V rámci Konventu na sebe narazily různé protichůdné koncepce, přičemž se zpočátku zdálo, že nelze nalézt společného jmenovatele pro představy např. britských a německých členů Konventu. Část konventu se přikláněla k vytvoření právně závazného katalogu konkrétních lidských práv pod kontrolou Evropského soudního dvora, opozice

---

³⁷ Závěry předsednictví summitu Evropské rady v Kolíně nad Rýnem 3. – 4. června 1999. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/kolnen.htm>

³⁸ Pro jmenný index zástupců jednotlivých institucí viz GRYGAR, Jiří. *Ochrana základních práv v Evropské unii*. Praha: IFEC, 2001, s. 96-99.

³⁹ Zatímco zástupci Evropského soudního dvora se s ohledem na princip oddělených mocí a nevměšování se soudnictví do legislativy do diskuze nezapojovali, zástupci Rady Evropy se naopak zapojovali velmi aktivně a sehráli významnou roli zejména při utváření ustanovení týkajících se vztahu Listiny k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁴⁰ FIALA, Petr, PÍTROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 633

⁴¹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 202

⁴² BLAHOŽ, Josef; KLÍMA, Karel; SKÁLA, Josef. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2003, s. 486

připouštěla pouze deklaratorní význam Listiny a vylučovala jakékoli nové kompetence ESD. Bylo jasné, že v souvislosti s Chartou šlo o mnohem zásadnější otázku: Má se EU transformovat do „superstátu“ s vlastní ústavou, či má zůstat supranárodní institucí, která se často podobá hříčce národních zájmů?⁴³

Dalšími problematickými body vyjednávání byla např. otázka nositelů práv (pouze fyzické osoby nebo rovněž osoby právnické) a nositelů závazků (pouze instituce EU nebo i členské státy), dále byla probírána problematika vymahatelnosti práv a možnosti jejich omezení, v neposlední řadě se diskutovalo i o vztahu Listiny k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Po devíti měsících intenzivního vyjednávání byla Listina základních práv EU slavnostně vyhlášena formou společné deklarace Evropského parlamentu, Rady a Komise na summitu Evropské rady v Nice dne 7. prosince 2000. Ačkoliv se Evropský parlament zasazoval o to, aby se odkaz na Listinu stal součástí čl. 6 Smlouvy o EU, v němž jsou vyjmenovány hodnoty EU, k zapracování Listiny do primárního práva Unie nedošlo ještě dalších deset let.

3. 2. Existence Listiny základních práv EU – od vzniku po současnost

Ve dnech 14. – 15. prosince 2001 se v Laekenu konal summit, který se zabýval strategií dalšího vývoje a otázkou další budoucnosti EU. Výsledkem tohoto summitu byla tzv. Laekenská deklarace o budoucnosti Evropské unie. Na základě této deklarace byl svolán další Konvent, jehož činnost probíhala více než dva roky a výsledkem bylo vypracování Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Součástí této tzv. „evropské ústavy“ se stala rovněž Listina základních práv EU, která byla zařazena do druhé části hned za nejdůležitější institucionální a ústavněprávní ustanovení. Tento výsledek do značné míry předčil očekávání a umožnil by Listině zaujmout důstojné místo v rámci evropské ústavy. Smlouva o Ústavě pro Evropu byla na unijní úrovni schválena dne 25. října 2004, nicméně dokument byl následně odmítnut v referendech ve Francii a Nizozemí. Listina základních práv EU tedy zůstala nadále jen politickou deklarací.

Další vývoj počal až v souvislosti s Berlínským summitem Evropské rady v červnu roku 2007, kdy bylo rozhodnuto, že bude připravena nová tzv. Reformní smlouva. Tato smlouva byla na unijní úrovni schválena dne 13. prosince 2007 v Lisabonu. Den před

---

⁴³ SCHEU, Harald Christian. "Evropská ústava" po přijetí Charty základních práv. *Mezinárodní politika*. 2001, č. 3, s. 28-30. Dostupný také z WWW: <<http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2001/MP032001.pdf>>.

vyhlášením Lisabonské smlouvy byla opětovně slavnostně vyhlášena Listina základních práv EU, jejíž znění zůstalo téměř totožné s původním zněním z roku 2000. Reformní smlouva převzala většinu ustanovení z předchozí evropské ústavy, nicméně byly vyřazeny některé kontroverzní pasáže, zejména ty, které měly vysoce symbolický význam. Současně došlo k vyčlenění Listiny základních práv EU z textu tohoto dokumentu. V textu Lisabonské smlouvy zůstal v čl. 6 SEU pouze odkaz na Listinu, který říká: „Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Listině základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy.“ Na základě tohoto ustanovení došlo k „zezávaznění“ Listiny, nicméně v porovnání s návrhem předchozí úpravy se jedná o řešení komplikované a méně důstojné. Navíc Velká Británie a Polsko si vynutili výjimku z části její teritoriální působnosti ve formě Protokolu č. 30 o uplatňování základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království. V budoucnosti se na základě požadavku Václava Klause k tomuto protokolu připojí rovněž Česká republika⁴⁴. Tyto skutečnosti významným způsobem snižují důstojnost Listiny a dávají jí punc druhořadého dokumentu. Domnívám se, že nejvhodnějším způsobem, jakým udělat z Listiny právně závazný nástroj, by bylo přijetí samostatného smluvního dokumentu, který by stál po boku Lisabonské smlouvy a tvořil by součást primárního práva Evropské unie. Otázkou ovšem je, zdali by v této podobě prošla ratifikačním procesem členských států. Domnívám se, že v tomto případě by bylo nutné Listinu modifikovat a některé pasáže by bylo nutné pozměnit či případně vynechat.

Jak již z nedávné doby víme, Lisabonská smlouva byla ratifikována všemi členskými státy a dne 1.12.2009 se stala účinnou. V souvislosti s účinností Lisabonské smlouvy se rovněž stala právně závaznou Listina základních práv EU.

3. 3. Struktura Listiny základních práv Evropské unie

Listina základních práv Evropské unie je moderní katalog lidských práv reflektující potřeby 21. století. Lidská práva pojímá velmi široce, dokonce se jedná o nejrozsáhlejší katalog lidských práv na mezinárodní úrovni. Zároveň se utřídění jednotlivých práv vymyká dosavadní praxi předchozích mezinárodně právních a ústavních aktů o lidských právech, kdy byla jednotlivá práva tříděna buď podle obsahu na práva nebo svobody, nebo podle

---

⁴⁴ Více k této problematice viz: BONČKOVÁ, Lenka; SMEKAL, Hubert Česká republika a výjimka z Listiny základních práv Evropské unie [online]. Brno : Mezinárodní politologický ústav Masarykovy, 2010 [cit. 2010-07-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.iips.cz/cs/aktuality/archiv-publikaci/259-cr-a-vyjimka-z-listiny-zakladnich-prav-eu>>.

charakteru na osobní, politická, sociální, hospodářská a kulturní práva, případně podle toho, zda práva uplatňuje jednotlivec nebo skupina. Listina toto tradiční třídění opouští, což ve svých důsledcích znamená opuštění dosud mezinárodně i ústavněprávně nejen akceptované, ale zejména taky soudní interpretací zdůrazňované hierarchizace lidských a občanských práv, kdy práva osobní a politická jsou jednoznačně nadřazena právům hospodářským, sociálním a kulturním⁴⁵. Významným rysem Charty je tedy teoreticky rovnocenné nebo rovnocenné chápání nové kategorizace lidských a občanských práv, zaváděné Chartou, vyjadřující jednotné pojetí kvalit lidského života, které jednotlivá práva svým obsahem znamenají⁴⁶. Jinými slovy Listina vlastně deklaruje rovnost a nedělitelnost lidských práv.

Listina základních práv EU se skládá z preambule a sedmi hlav. Obsahuje 54 článků garantujících práva všech generací, včetně tzv. moderních práv, z nichž většina představuje v mezinárodněprávní ochraně lidských práv na evropském kontinentu naprosté novum⁴⁷. Jedná se např. o právo na ochranu životního prostředí (čl. 37 Listiny), ochranu spotřebitele (čl. 38 Listiny) nebo přístup ke službám obecného hospodářského zájmu (čl. 36 Listiny). Důležité je rovněž zmínit, že k Listině je připojeno „Vysvětlení k Listině základních práv a svobod“, které bylo vypracováno samotným Konventem⁴⁸.

3.3.1. Preambule:

Již preambule, která je nedílnou součástí Listiny, předvídá nedělitelnost jednotlivých práv vyjádřením, že „Unie ... se zakládá na nedělitelných a všeobecných hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity“. Preambule dále zdůrazňuje, že do středu zájmu staví jednotlivce, nikoliv kolektiv, přičemž vyzdvihuje institut evropského občanství a snahu založit Prostor svobody, bezpečnosti a práva. Listina zároveň uvádí nejdůležitější pilíře, o které se opírá. Jedná o ústavní tradice členských států, zakládající a pozměňující smlouvy, Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, sociální charty přijaté Unií a Radou Evropy a judikaturu Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva.

V závěru preambule je konstatováno, že Unie uznává práva, svobody a zásady vyhlášené v Listině. Poněkud problematickým aspektem je právě zařazení zásad do katalogu

---

⁴⁵ BLAHOŽ, Josef; KLÍMA, Karel; SKÁLA, Josef. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2003, s. 487-488.

⁴⁶ Tamtéž, s. 488.

⁴⁷ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě*. Praha : Univerzita Karlova, 2009, s. 86

⁴⁸ Dostupné online na <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303CS.01001701.htm>>

lidských práv. Je otázkou, zda pod pojmem zásady máme rozumět lidsko-právní oprávnění z pohledu jednotlivců, nebo zdali jsou zásady jenom pobídkami k další legislativní aktivitě⁴⁹ nebo konečně, zda mají být použity jenom jako výkladové návody pro orgány aplikující Listinu EU⁵⁰. Pokud se však podíváme dále do textu Listiny na čl. 52 odst. 5, lze usoudit, že se jedná pouze o programové principy, které nemohou být přímo vymahatelné před orgány aplikujícími právo.

3. 3. 2. Důstojnost

První hlava Listiny nesoucí název Důstojnost obsahuje seznam osobních práv člověka, které bychom mohli označit jako „tvrdé jádro lidských práv“. Jedná se o práva nezadatelná, nezcizitelná a nerozlučně spjatá se samotnou osobností člověka. Listina sem zařazuje: právo na lidskou důstojnost (čl. 1), právo na život (čl. 2) právo na nedotknutelnost lidské osobnosti (čl. 3), zákaz mučení a nelidského zacházení a trestu (čl. 4), zákaz otroctví a nucených prací (čl. 5). Za novátorský lze označit čl. 3. odst. 2, který reflektuje výdobytky moderní doby a zakazuje např. zákaz eugenických praktik, zejména těch, jejichž cílem je výběr lidských jedinců, zákaz využívat lidské tělo a jeho části jako takové jako zdroj finančního prospěchu a zákaz reprodukčního klonování lidských bytostí.

3. 3. 3. Svobody

V druhé hlavě, nazvané Svobody, najdeme práva jak osobní, tak politická, sociální, kulturní i hospodářská. Listina zde zakotvuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. Toto ustanovení vychází z čl. 5 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a její výklad je chápán stejně. Zajímavý je čl. 10 Listiny o svobodě myšlení, svědomí a náboženského vyznání, jehož součástí je i ustanovení odst. 2, které zakládá právo jedince v souladu s vnitrostátními předpisy odmítnout vojenskou službu. Ve vysvětlení, připojeném k Listině se k tomu uvádí, že „právo zaručené v odstavci 2 odpovídá ústavním tradicím členských států a vývoji vnitrostátních právních předpisů v této oblasti.“

---

⁴⁹ K tomuto názoru se přiklání např. Markéta Pítrová. Viz článek „Když se řekne Lisabonská smlouva. Perspektiva fungování Evropské unie podle nového smluvního rámce“, s. 17-18.

⁵⁰ HAMULÁK, Ondrej: Zamyšlení se nad právní (ne)závazností Listiny základních práv Evropské unie. In: Hamulák, Ondrej (ed.): Aktuální otázky normotvorby, Právo na spravedlivý proces. Olomouc: Iuridicum Olomoucense o.p.s., 2008, CD příloha s. 91-102.

Novátorským ustanovením je čl. 13, který zakotvuje svobodu umělecké tvorby a akademického bádání. V závěru druhé hlavy se pak garantuje právo na azyl a ochranu v případě vystěhování, vyhoštění nebo vydání.

3. 3. 4. Rovnost

Hlava nazvaná Rovnost obsahuje celkem sedm ustanovení, z nichž všechna se vztahují k osobnosti člověka. Článek 20 Listiny zakotvuje obecnou rovnost před zákonem. Článek 21 je obecnou antidiskriminační klauzulí, která zakotvuje zákaz diskriminace zejména na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, etnického nebo sociálního původu, genetických rysů, jazyka, náboženského vyznání nebo přesvědčení, politických názorů či jakýchkoli jiných názorů, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, zdravotnímu postižení, věku nebo sexuální orientaci. Obsahově tento článek přebírá ustanovení obsažené ve čl. 19 SFEU. Tato hlava dále garantuje taková práva, jako právo na kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost, rovnost mužů a žen, práva dětí, práva starších osob a práva osob se zdravotním postižením.

3. 3. 5. Solidarita

Jedná se pravděpodobně o nejkontroverznější kapitolu z celé Listiny základních práv EU, která zapříčinila vyčlenění textu Listiny z Lisabonské smlouvy a zároveň byla důvodem pro vyvázání se několika členských států z právní závaznosti Listiny. Právě problematičnost na úseku ekonomických a sociálních práv vedla Radu Evropy k vytvoření dvou na sobě nezávislých smluv – Evropské sociální charty a Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Je tomu tak proto, že mezi jednotlivými evropskými státy stále přetrvávají odlišné sociální a ekonomické podmínky. Práva sociální povahy působí problémy rovněž proto, že narozdíl od realizace práv první generace, kde se vyžaduje, aby se stát zdržel zásahů do autonomních sfér jednotlivce a role státu je víceméně pasivní, realizace sociálních práv vyžaduje aktivní přístup státu a jeho intervenci. Mezi jednotlivými státy Evropské unie přetrvávají rozdílné pohledy na to, jak velká by tato intervence měla být. Důvodem pro zařazení těchto práv do Listiny byla pravděpodobně snaha vytvořit kompaktní a ucelený katalog lidských práv, nicméně se domnívám, že to bylo spíše ke škodě celého dokumentu.

Ustanovení obsažená v této hlavě se vztahují především k právům člověka jakožto pracovníka. Zahrnují tradiční práva obsažená již např. v Evropské sociální chartě jako právo

na kolektivní vyjednávání (čl. 28), právo na zprostředkování práce (čl. 29), ochranu v případě neoprávněného propuštění (čl. 30), slušné a spravedlivé pracovní podmínky (čl. 31) atd. Dále se zde garantují výše zmíněná moderní práva na ochranu životního prostředí (čl. 37) a ochranu spotřebitele (čl. 38).

3. 3. 6. Občanská práva

V kontextu páté hlavy, nesoucí název Občanská práva, lze spatřit rozdělení osobní působnosti Listiny základních práv EU. Listina zde rozlišuje adresáty norem na:

- a) občany Evropské unie, kterým v rámci této kapitoly přiznává právo volit a být volen do Evropského parlamentu (čl. 39), právo volit a být volen v obecních volbách (čl. 40) a právo na diplomatickou a konzulární ochranu (čl. 46),
- b) fyzické a právnické osoby se sídlem nebo bydlištěm na území Evropské unie. Těmto osobám přiznává Listina právo na přístup k dokumentům (čl. 42), právo obracet se na Evropského veřejného ochránce práv (čl. 43) a petiční právo (čl. 44),
- c) každou osobu. Zde je přiznáno právo na řádnou správu (čl. 41).

3. 3. 7. Soudnictví⁵¹

V šesté hlavě jsou obsažena především práva procesního charakteru týkající se řízení před soudními orgány. Je zde zakotveno právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces (čl. 47), právo na obhajobu a presumpce nevinu (čl. 48), zásada zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů (čl. 49) a právo nebýt dvakrát trestně stíhán nebo trestán za stejný trestný čin (zásada *ne bis in idem*) - čl. 50. Výčet procesních práv je o něco chudší než v rámci Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Chybí zde např. právo na náhradu škody v případě nezákonného odsouzení a norma upravující zákaz uvěznění pro dluh⁵².

3. 3. 8. Všeobecná ustanovení

Pro výklad Listiny je klíčová poslední sedmá hlava obsahující všeobecná ustanovení. Článek 51 odst. 1 říká: „Ustanovení této listiny jsou při dodržení zásady subsidiarity určena

---

⁵¹ V angl. znění „justice“. Někdy rovněž překládáno jako „spravedlnost“.

⁵² Srov. ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 217

orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie.“ Ustanovení Listiny jsou tedy závazná především pro orgány a instituce Unie. Členským státům jsou určena pouze tehdy, pokud uplatňují unijní právo. Toto ustanovení vychází ze zásady subsidiarity, která je výslovně zakotvena v čl. 5 Smlouvy o Evropské unii (ve znění Lisabonské smlouvy). Tato zásada říká, že v oblastech, které nespádají do výlučné pravomoci, vyvíjí Unie činnost pouze tehdy a do té míry, pokud sledovaných cílů nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie. Rovněž z judikatury Soudního dvora jednoznačně vyplývá, že požadavek respektovat základní práva definovaná v rámci Unie je pro členské státy závazný, pouze jedná-li v oblasti působnosti práva Unie⁵³. Dalším důvodem pro přijetí tohoto ustanovení byly bezpochyby obavy členských států, že Evropská unie bude zasahovat do jejich vnitřních záležitostí.

V souvislosti s tímto ustanovením vyvstává rovněž otázka, zda má Listina základních práv EU horizontální účinek. Ze znění tohoto článku by se mohlo zdát, že Listina jednotlivcům neukládá žádné povinnosti. Na druhé straně jsou některá ustanovení směřována nejen k členským státům a institucím EU, ale obracejí se rovněž na jednotlivce. Jako příklad lze uvést zákaz diskriminace, zákaz otroctví a nucených prací, zákaz klonování atd. Rovněž článek 24 odst. 2 Listiny se obrací na soukromé instituce. Nelze tedy pochybovat, že některým ustanovením tohoto dokumentu je třeba horizontální účinek přiznat.

Druhý odstavce článku 51, který říká: „Tato listina nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomocí Unie, ani nevytváří žádnou novou pravomoc či úkol pro Unii, ani nemění pravomoc a úkoly stanovené ve Smlouvách“ je poměrně problematický, a to vzhledem k faktu, že Listina základních práv EU zakotvuje i práva, která nejsou obsažena v Lisabonské smlouvě. Tato ustanovení mají tedy i přes faktickou právní závaznost Listiny povahu pouhé politické deklarace a k aplikaci těchto ustanovení postrádá Evropská unie dostatečné kompetence. Ztotožňuji se s názorem doc. Šiškové, že „uvedené „nešťastné“ ustanovení ve své podstatě vynulovává všechny pokrokové formulace obsažené v Listině a „sráží“ ochranu individua na úroveň předcházející Listině“⁵⁴.

Článek 52 obsahuje ustanovení vztahující se k rozsahu a výkladu Listiny. Zde je mimo jiné rovněž stanoveno, jakým způsobem lze lidská práva omezit. Každé omezení lidských

---

⁵³ Např. rozsudek ESD č. 5/88 ve věci Wachauf ze dne 13. července 1989

⁵⁴ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 218

práv a svobod obsažených v Listině musí být stanoveno zákonem a respektovat podstatu těchto práv a svobod. Dále je zde vymezen rozsah práv, která jsou obsažena rovněž ve smlouvách primárního práva. Tato práva jsou pak vykonávána za podmínek a v mezích v ní stanovených⁵⁵. Tam, kde jde o práva zaručená rovněž Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, je smysl a obsah těchto práv shodný. Tvůrcům Listiny šlo bezpochyby o to, aby neposkytovala nižší úroveň ochrany než Evropská úmluva. Vysvětlení k Listině zároveň uvádí výčet článků, které mají stejný rozsah a význam jako odpovídající články v Evropské úmluvě. Potíže však mohou nastat s identifikací odpovídajících práv tam, kde články Listiny nemají protějšek v samotném textu Evropské úmluvy, ale jen ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Tak je tomu např. s právem dítěte udržovat pravidelně osobní vztahy s oběma rodiči (čl. 24 odst. Listiny), které není explicitně vyhlášeno v Evropské úmluvě, ale je garantováno Evropským soudem pro lidská práva z titulu ochrany soukromého a rodinného života (čl. 8 Evropské úmluvy)⁵⁶.

Dle čtvrtého odstavce čl. 52 musí být práva obsažená v Listině vykládána v souladu s ústavními tradicemi členských států. Odstavec 6 čl. 52 zakotvuje povinnost přihlídnout k vnitrostátním předpisům tak, jak je stanoveno v Listině. Poslední odstavec tohoto článku obsahuje ustanovení, podle kterého soudy Unie a členských států musí náležitě přihlížet k vysvětlením vypracovaným jako pomůcka pro výklad Listiny. Toto ustanovení vyvolalo u některých odborníků kritiku vzhledem k pochybnostem, zda jsou soudy vázány vysvětleními vyhotovenými Konventem. Tvůrci Listiny sem zřejmě vložili toto ustanovení, protože si uvědomovali, že některá ustanovení mohou vyvolat interpretační potíže a navíc Listina obsahuje i jisté mezery, které mohou být při využití vysvětlení překlenuty.

Článek 53 stanovuje, že žádné ustanovení této listiny nesmí být vykládáno jako omezení nebo narušení lidských práv a základních svobod, které v oblasti své působnosti uznává právo Unie, mezinárodní právo a mezinárodní smlouvy, jejichž stranou je Unie nebo všechny členské státy, včetně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a ústavy členských států. Účelem tohoto ustanovení je zachovat současnou úroveň ochrany práv, kterou poskytují právo Evropské unie, právo členských států a mezinárodní právo, přičemž důraz je opět kladen na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod.

---

⁵⁵ Jedná se například o aktivní a pasivní volební právo do Evropského parlamentu a ve volbách do obecních zastupitelstev, petiční právo nebo právo podat stížnost evropskému ombudsmanovi.

⁵⁶ ŠTURMA, Pavel. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 7-8, s. 24. Dostupný také z WWW: <http://www.cak.cz/files/170/BA_04_07.pdf>.

Konečně článek 54 stanoví, že žádné ustanovení Listiny nesmí být vykládáno tak, jako by dávalo jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopustit se činu zaměřeného na zmaření kteréhokoli z práv a svobod uznaných v této Listině nebo na jejich omezení ve větším rozsahu, než Listina stanoví.

3. 4. Působnost Listiny základních práv EU

Otázku působnosti Listiny jsem již nastínila v souvislosti s obsahem jednotlivých hlav, proto jen pouze stručně shrnu jednotlivé okruhy působnosti tohoto dokumentu.

Osobní působnost (*rationae personae*) Listiny byla již naznačena v souvislosti s pátou hlavou Listiny nazvanou Občanská práva. Listina obsahuje celkem čtyři skupiny osob na které se ochrana základních práv vztahuje:

- 1) občané Evropské unie
- 2) rezidenti Evropské unie
- 3) osoby podléhající jurisdikci členského státu Evropské unie
- 4) příslušníci nečlenských států. Těmto osobám náleží např. právo na azyl a ochranu v případě vystěhování, vyhoštění nebo extradici⁵⁷.

V souvislosti s *rationae personae* se jeví jako zajímavé, že Listina přiznává některá práva rovněž právnickým osobám. Jedná se zejména o čl. 42, 43 a 44. Lze dovodit, že např. svoboda podnikání a ochrana vlastnictví se vztahuje i na právnické osoby.

Věcná působnost je dána čl. 51 Listiny. Listina se v souladu se zásadou subsidiarity vztahuje na činnost orgánů, institucí Unie a na členské státy výhradně pokud uplatňují právo Unie. Věcná působnost Charty základních práv EU je tak dána rozsahem právního řádu EU. S tím, jak se rozšiřuje a bude nadále rozšiřovat oblast úpravy evropského práva, musí se rozšiřovat i sféra aplikace základních práv⁵⁸.

Listina nerozšiřuje oblast působnosti nad rámec pravomocí Unie a nemění pravomoc a úkoly stanovené ve Smlouvách.

Otázku časové a místní působnosti Listina nezmiňuje, ale lze dovodit, že časová působnost počíná vstupem Listiny v platnost a vztahuje se na území Evropské unie s výjimkami uvedenými v Lisabonské smlouvě v Protokolu o uplatňování Listiny základních

---

⁵⁷ Srov. ŠTURMA, Pavel. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 7-8, s. 23 a ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 214.

⁵⁸ ŠTURMA, Pavel. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 7-8, s. 22.

práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království. Ustanovení Listiny se ale také vztahují na instituce Evropské unie při jednání mimo území Evropské unie.

3. 5. Vymahatelnost práv obsažených v Listině

V souvislosti se vstupem v účinnost Lisabonské smlouvy se stala Listina základních práv EU právně závazná. Je tedy třeba zvážit, zda a jak mohou mít ustanovení obsažená v Listině přímý (bezprostřední) účinek. Přímý účinek mají taková ustanovení, která naplňují formuli rozsudku Soudního dvora Van Gend en Loos⁵⁹. V rámci tohoto rozsudku Soudní dvůr deklaroval, že přímý účinek mohou mít takové normy, které jsou:

- a) precizní, jasné, dostatečně konkrétní,
- b) bezpodmínečné,
- c) nevyžadují žádnou implementaci,
- d) neponechávají prostor pro uvážení.

Přímý účinek je tedy vlastnost norem unijního práva, která spočívá v přiznání práv a ukládání povinností, a to přímo a samostatně, bez prostřednictví jiné právní normy, přičemž jednotlivec se těchto norem může následně dovolávat bezprostředně před národními soudy členských států Unie⁶⁰.

Pokud aplikujeme výše uvedenou formuli na jednotlivá práva obsažená v Listině, zjistíme, že ne všechna ustanovení mají přímý účinek. Nejsložitější je pravděpodobně posouzení sociálních práv v kapitole Solidarita. Některá z těchto ustanovení představují skutečná subjektivně vynutitelná práva, kterých se jednotlivci mohou před soudem dovolávat. Mezi ně patří např. odborová svoboda a právo na kolektivní vyjednávání (čl. 28) nebo zákaz dětské práce (čl. 32). Většinu sociálních práv však tvoří programové zásady, které jsou určeny zákonodárci a musí být provedeny členskými státy. Tato práva nemají přímý účinek a lze se jich dovolávat pouze na základě prováděcích legislativních opatření a v rozsahu daném těmito opatřeními⁶¹. Jako příklad takového ustanovení uveďme čl. 36 Listiny, který stanoví, že „Unie v souladu se Smlouvami a s cílem podpořit sociální a územní soudržnost Unie uznává a respektuje přístup ke službám obecného hospodářského zájmu tak, jak je stanoven

⁵⁹ Viz rozsudek ESD ze dne 5.2.1963 č. 26/62 ve věci Van Gend en Loos, SbSD 1963, s. 1

⁶⁰ ŠIŠKOVÁ, Naděžda; STEHLÍK, Václav. *Evropské právo : Ustavní základy Evropské unie*. Praha : Linde, 2007, s. 121

⁶¹ ŠTURMA, Pavel. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 7-8, s. 25

vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi“⁶². Toto ustanovení pouze stanovuje cíl, ke kterému má Evropská unie směřovat.

Naopak některá jiná ustanovení formulí případu Van Gend en Loos splňují a přímý účinek je možné jim přiznat. Jedná se zejména o základní práva obsažená v prvních třech kapitolách Listiny, která vycházejí z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, nebo ustanovení zajišťují rovnost před zákonem a zákaz diskriminace, jež se opírají o ustanovení Lisabonské smlouvy s přímým účinkem. Mezi základní práva s přímým účinkem dále patří všechna procesní práva vyhlášená v šesté kapitole Listiny⁶². V případě zásahu do těchto práv se jednotlivci mohou obracet přímo na národní soudy.

V souvislosti s kapitolou vymahatelnosti práv musíme zmínit asi nejzávažnější nedostatek Listiny, kterým je úplná absence zajišťovacího a kontrolního mechanismu ve formě procesněprávních a institucionálních ustanovení zajišťujících vynucování těchto práv. Listina nemá žádná ustanovení, která by umožňovala podat individuální stížnost a ani v Lisabonské smlouvě není zakotveno žádné ustanovení, které by umožňovalo zavést nějaký zvláštní druh řízení pro porušení Listiny. Toto se jeví jako zvláště paradoxní v porovnání s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, která je sice výčtem chráněných práv užší, ale zajišťuje vysoce účinný kontrolní mechanismus na jejich ochranu. Při případném porušení práv obsažených v Listině si proto musíme vystačit s kontrolními mechanismy stanovenými Lisabonskou smlouvou.

V první řadě se nabízí použití čl. 263 Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy, kterým je zakotvena tzv. žaloba na neplatnost, na základě které je možné podat žalobu na přezkoumání jakéhokoliv právního předpisu Evropské unie, který by porušoval ustanovení primárního práva. Problematickým zde je druhý odstavec čl. 263 Smlouvy o fungování Evropské unie, který stanoví, že žalobu na neplatnost je možné podat v případě, že dojde k porušení Smluv nebo právního předpisu týkající se jeho provádění. Je otázkou, pod který z těchto termínů můžeme Listinu základních práv EU přiřadit, protože se nejedná ani o samostatný smluvní dokument, ani o prováděcí předpis. Dalším problematickým bodem stále zůstává postavení jednotlivců, jakožto tzv. neprivilegovaných žalobců. Lisabonská smlouva sice ustanovení čl. 263 Smlouvy o fungování Evropské unie modifikovala tím, že vymeziла akty, které může fyzická nebo právnická osoba napadnout a byla vynechána podmínka individuálního dotčení, která se velmi obtížně prokazovala, nicméně i po této novelizaci zůstává přístup k Soudnímu dvoru obtížný. Zároveň samozřejmě

---

⁶² Tamtéž.

platí, že žaloba na neplatnost neumožňuje přezkum primárního práva, takže v případě, kdy by základní práva porušovalo samotné primární právo Unie, soudní ochrana nebude možná.

Další možností, jakým uplatňovat práva vyplývající z Listiny, je předběžná otázka k Soudnímu dvoru. Jednotlivec zde však není přímým účastníkem řízení a národní soud má povinnost podat předběžnou otázku pouze v případě, když proti rozhodnutí tohoto soudu již není řádný opravný prostředek. Přístup k Soudnímu dvoru skrz předběžnou otázku tak ani zde není jednoduchý.

Budeme-li předpokládat, že Listina EU z pohledu Unie (i států) není jenom katalogem zakázaných zásahů do lidských prav a že tedy práva v ní obsažena je zavazují také k aktivnímu jednání (ochraně, zabezpečování), objevuje se další problematický bod, a to otázka, jak se mají jednotlivci bránit v případě nečinnosti orgánů Unie. Je více než zřejmé, že stávající právní úprava žaloby na nečinnost, použitelná jenom při pasivitě spočívající v nepřijetí aktu, nebude na tyto případy postačovat⁶³.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že současné unijní právo neposkytuje dostatečně garantovanou ochranu práv stanovených Listinou, což samotné je v rozporu s čl. 47 Listiny - právem na účinnou právní ochranu.

---

⁶³ HAMULÁK, Ondrej: Zamyšlení se nad právní (ne)závazností Listiny základních práv Evropské unie. In: Hamulák, Ondrej (ed.): Aktuální otázky normotvorby, Právo na spravedlivý proces. Olomouc: Iuridicum Olomoucense o.p.s., 2008, CD příloha s. 91-102.

4. Listina základních práv EU v činnosti soudních orgánů EU

Přestože Listina základních práv EU byla po většinu doby své existence právně nezávazným dokumentem, hrála významnou roli v činnosti všech institucí Evropské unie. Práva obsažená v Listině se zavázaly dodržovat jak Evropský parlament, tak Rada i Komise. Nezastupitelnou roli má Listina také v činnosti soudních orgánů Evropské unie. Již od jejího vzniku využívali Listinu zejména generální advokáti ve svých stanoviscích k jednotlivým případům, ve kterých byla obsažena lidsko-právní otázka. Ani Soud první instance⁶⁴ nezůstal pozadu a používal Listinu jako jeden ze zdrojů lidských práv. Poněkud zdráhavější byl politicky nejvýznamnější Evropský soudní dvůr, ale nakonec i on přestal ignorovat existenci Listiny a využívá ji ve své činnosti.

V následujícím textu se zaměřím nejprve na nejpočetnější skupinu, kterou tvoří stanoviska generálních advokátů. Pokusím se vybrat některá jejich nejdůležitější stanoviska a zhodnotit význam jejich činnosti. Dále uvedu některé rozsudky a usnesení Tribunálu a nakonec se zaměřím na činnost Evropského soudního dvora ve vztahu k Listině základních práv EU.

4. 1. Činnost generálních advokátů v souvislosti s Listinou základních práv EU

Jak již bylo výše uvedeno, byli to právě generální advokáti, kteří využívali Listinu základních práv EU ve své činnosti nejčastěji. K dnešnímu datu⁶⁵ na ni odkázali ve více než dvou stech stanoviscích všichni generální advokáti, někteří zdráhavěji, někteří s větším nadšením.

Na úvod je třeba stručně zmínit, jaký je význam činnosti generálních advokátů v soudním systému Evropské unie. Při Evropském soudním dvoru působí kromě 27 soudců rovněž 8 generálních advokátů, kteří jsou jmenováni podobným způsobem a na základě stejných kritérií jako soudci, kterým napomáhají při plnění jejich úkolů. Jejich úlohou je analýza celého řízení a poskytování nestranného a všechny právní aspekty zohledňujícího odůvodnění k jednotlivým případům⁶⁶. Toto stanovisko obvykle předeště fakta případu a relevantní právní okolnosti a podrobně vše analyzuje, v závěru pak doporučí soudcům, jak by

---

⁶⁴ Od účinnosti Lisabonské smlouvy nazývaný Tribunál. Pro potřeby této práce se budu držet tohoto aktuálního názvu rovněž ve vztahu k jeho činnosti i před účinností Lisabonské smlouvy.

⁶⁵ Srpen 2010

⁶⁶ FIALA, Petr, PÍTROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 343

mělo vypadat rozhodnutí ve věci, někdy nabídne i několik východisek nebo odůvodnění⁶⁷. Stanovisko není pro soudce závazné, má pouze doporučující charakter. Odhaduje se, že soudci následují stanovisko generálního advokáta v osmi případech z deseti. Výjimečně se rozhodnutí ESD odkazuje pouze na stanovisko generálního advokáta, ale většinou jsou argumenty zopakovány nebo upraveny. Existuje ovšem mnoho případů⁶⁸, kdy soudci rozhodli zcela opačně, než zněl návrh⁶⁹. Působení generálních advokátů zjednodušuje celé řízení, zvyšuje kapacity soudu a dokonce dovoluje, aby byla navržena nová řešení a způsoby uchopení problému⁷⁰.

4. 1. 1. Činnost generálních advokátů před nabytím právní závazností Listiny

Při analýze a hodnocení jednotlivých stanovisek generálních advokátů odkazujících se na znění Listiny základních práv EU musíme neustále brát v úvahu to, že Listina byla až do 1.12.2009 právně nezávazným dokumentem. Tato skutečnost se odráží i ve stanoviscích generálních advokátů. Většina právní nezávaznost Listiny zmiňuje, uvádí ji spíše jako podpůrný zdroj ochrany lidských práv a staví ji vedle ostatních, judikaturou Evropského soudního dvora již osvědčených zdrojů ochrany lidských práv, jako jsou např. ústavní tradice členských států, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, případně ustanovení primárního práva EU. Do této skupiny stanovisek bychom mohli zařadit např. stanovisko generálního advokáta Jacobse, který v případě *Z. v. Parlament*⁷¹ uvádí:

„40. (...)Listina základních práv Evropské unie, ačkoliv není sama o sobě právně závazná, dosvědčuje v čl. 41 (1) obecně známou zásadu, že každý má právo na to, aby jeho záležitosti byly orgány, institucemi a jinými subjekty Unie řešeny nestranně, spravedlivě a v přiměřené lhůtě“.

Podobné odkazy jsou obsaženy v naprosté většině stanovisek generálních advokátů. Obvykle je zmíněn určitý článek Listiny, jakožto podpůrný argument existence nějakého

---

⁶⁷ ZBÍRAL, Robert. *Institucionální rámec Evropské unie : právně-politologický pohled*. Praha : Linde, 2007, s. 134

⁶⁸ Např. jeden z nejvýznamnějších rozsudků ESD ze dne 5.2.1963 č. 26/62 ve věci *Van Gend en Loos*, SbSD 1963, s. 1

⁶⁹ , Robert. *Institucionální rámec Evropské unie : právně-politologický pohled*. Praha : Linde, 2007, s. 134

⁷⁰ FIALA, Petr, PÍTROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 343

⁷¹ Stanovisko generálního advokáta Jacobse k případu C-270/99 P - *Z. v. Parlament* doručené 22. března 2001.

práva. Namátkou zmiňme stanoviska tohoto typu, kterými jsou například Baumbast a „R.“⁷², Überseering BV⁷³, Komise v. Itálie⁷⁴ atd. Zajímavým se jeví stanovisko generálního advokáta Mischa v případě D. v. Rada⁷⁵, kde se Mischo vyjadřuje k nezávaznosti vysvětlení k Listině, ale samotná nezávaznost Listiny zmíněna není. Výše uvedená stanoviska jsou z doby krátce po vyhlášení Listiny, nicméně i v pozdější činnosti generálních advokátů nalezneme velké množství krátkých odkazů na Listinu.

Dále v činnosti generálních advokátů najdeme taková stanoviska, která obsahují rovněž krátké odkazy na Listinu, nicméně chybí zde výslovné zmínění právní nezávaznosti Listiny. Těžko říct, zda se jednalo o záměrné opomenutí či nedopatření. Do této skupiny odkazů můžeme zařadit i vůbec první zmínku o Listině ve stanovisku generálního advokáta Albera k případu TNT Traco v. Poste Italiane⁷⁶. Tento případ se týkal sporu mezi italskou poštovní společností Poste Italiane a soukromou kurýrní službou ohledně vybírání poplatků. Generální advokát Alber zde vedle čl. 16 SES uvedl i ustanovení čl. 36 Listiny o přístupu ke službám obecného hospodářského zájmu.

Generální advokátkou, která odkazovala na Listinu bez výslovného zmínění její právní nezávaznosti, je Christiane Stix-Hackl. Odkaz na Listinu můžeme najít například v případech Nilsson⁷⁷, Carpenter⁷⁸, MRAX⁷⁹ atd. Při bližším prozkoumání těchto stanovisek však zjistíme, že odkazy na Listinu jsou většinou zmíněny pouze v poznámkách pod čarou, z čehož můžeme dovodit, že generální advokátka Stix-Hackl nepřikládala v té době Listině velkou důležitost a uváděla ji pouze jako podpurný pramen lidských práv.

Ve většině stanovisek, ve kterých je Listina zmíněna, je odkaz velmi stručný a omezuje se na konstatování, že to či ono právo je rovněž garantováno v Listině základních práv EU. Nicméně nalezneme i stanoviska, které se neomezuji pouze na prostou zmínku, ale vyjadřují se i k samotnému dokumentu a k jeho právní povaze. Takovým je například

---

⁷² Stanovisko generálního advokáta Geelhoeda k případu č. C-413/99 Baumbast a „R.“ doručené 5. července 2001, SbSD 2002, s. I-07091

⁷³ Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu č. C-208/00 Überseering BV doručené 4. prosince 2001, SbSD 2002, s. I-09919

⁷⁴ Stanovisko generální advokátky Stix-Hackl k příkladu č. C-224/00 Komise v. Itálie doručené dne 6. prosince 2001, SbSD 2002, s. I-02965

⁷⁵ Stanovisko generálního advokáta Mischa k spojeným případům C-122/99 P a C-125/99 P D. v. Rada doručené dne 22. února 2001, SbSD 2001, s. I-04319

⁷⁶ Stanovisko generálního advokáta Albera k případu č. C-340/99 TNT Traco v. Poste Italiane doručené 1. února 2001, SbSD 2001, s. I-04109

⁷⁷ Stanovisko generální advokátky Christiane Stix-Hackl k případu C-131/00 Nilsson doručené 12. července 2001, SbSD 2001, s. I-10165

⁷⁸ Stanovisko generální advokátky Christiane Stix-Hackl k případu C-60/00 Carpenter doručené 13. září 2001, SbSD 2002, s. I-06279

⁷⁹ Stanovisko generální advokátky Christiane Stix-Hackl k případu C-459/99 MRAX doručené 13. září 2001, SbSD 2002, s. I-06591

stanovisko generálního advokáta Tizzana k případu BECTU⁸⁰. Byl to právě Tizzano, který poprvé rozhodujícím způsobem rozebral status Listiny a její význam.

V tomto případě rozporovala odborová organizace BECTU způsob, jakým britská vláda provedla transpozici části směrnice EU týkající se pracovní doby. Britská právní úprava implementující evropskou směrnicí o pracovní době z roku 1993, stanoví, že nárok na dovolenou je podmíněn tím, že dotyčná osoba je nepřetržitě zaměstnána po dobu 13 týdnů u téhož zaměstnavatele. Pracovníci zastoupení odborovou organizací BECTU uzavírali pouze krátkodobé pracovní kontrakty, které často nepřesahovaly dobu 13 týdnů. V důsledku toho neměli nárok na dovolenou. BECTU podala žalobu proti ministerstvu průmyslu a obchodu na zrušení těchto právních předpisů. Vrchní soud podal předběžnou otázku Evropskému soudnímu dvoru, ve kterém se tázal, zda směrnice umožňuje členským státům stanovit nárok pracovníka na placenou dovolenou až po ukončení zkušební doby u téhož zaměstnavatele.

Generální advokát Tizzano uvádí, že právo na placenou dovolenou je základním sociálním právem, které je zakotveno v mnoha mezinárodních dokumentech. Dále Tizzano pokračuje tvrzením:

„ 26. Ještě významnější se mi zdá skutečnost, že toto právo je nyní slavnostně zakotveno v Listině základních práv Evropské unie, zveřejněné dne 7. prosince 2000 Evropským parlamentem, Radou a Komisí a schválené hlavami států a vlád členských států, jasného a specifického mandátu národních parlamentů. (...)

27. Je pravda, že (...) Listina základních práv Evropské unie nebyla uznána jako dokument se skutečnou právní působností v pravém slova smyslu. Jinými slovy formálně není sama o sobě právně závazná. Nemám v úmyslu přispívat zde k právě probíhající debatě o účincích, které Listina může vytvářet. Faktem zůstává, že zahrnuje ustanovení, která jsou ve valné většině znovupotvrzením práv, která jsou zakotvena v jiných dokumentech. V její preambuli je navíc uvedeno, že Listina při respektování pravomocí a úkolů Unie i zásady subsidiarity znovu potvrzuje práva, která vyplývají především z ústavních tradic a mezinárodních závazků společných členským státům, z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ze sociálních chart přijatých Unií a Radou Evropy a z judikatury Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva.

28. Proto si myslím, že během soudního řízení zabývajících se povahou a rozsahem základních práv, nesmí být relevantní ustanovení Listiny ignorována. Zejména nesmíme

---

⁸⁰ Stanovisko generálního advokáta Tizzana k případu C-173/99 BECTU doručené 8. února 2001, SbSD 2001, s. I-04881. Jedná se o druhé stanovisko, ve kterém byl učiněn odkaz na Listinu

přehlížet její jasný záměr sloužit tam, kde to její ustanovení dovolí, jako výchozí bod doporučení pro všechny subjekty působící na komunitární úrovni – členské státy, instituce, fyzické a právnické osoby. Proto se domnívám, že Listina nám poskytuje nejspolehlivější a definitivní potvrzení skutečnosti, že právo na placenou dovolenou je základním právem“.

Tizzano ve svém stanovisku sice konstatuje, že Listina je právně nezávazným dokumentem, nicméně současně zdůrazňuje okolnosti jejího vzniku, slavnostní vyhlášení a schválení hlavami států a vlád členských států. Tímto pravděpodobně chce podtrhnout důležitost a význam Listiny. Zajímavé je tvrzení, že „Listina sama o sobě není právně závazná“. Z tohoto bychom mohli usuzovat, že i přes právní nezávaznost samotné Listiny jsou některá ustanovení právně závazná. Toto konstatování zdůrazňuje fakt, že Listina ani tak nezakotvuje práva nová, ale spíše znovu potvrzuje práva již existující.

Dalším významným a snad nejcitovanějším stanoviskem, které se zabývalo právním postavením Listiny, bylo doručeno dne 10. června 2001 generálním advokátem Philippem Légerem k případu C-353/99 Rada v. Heidi Hautala. Tento případ se týká práva na přístup k dokumentům, které je zakotveno v čl. 42 Listiny. Heidi Hautala, poslankyně Evropského parlamentu, požádala Radu, aby jí zaslala kopii zprávy o vývozu zbraní. Rada tak odmítla učinit z důvodu, že zpráva obsahuje citlivé informace, jejichž zveřejnění by mohlo být škodlivé pro mezinárodní vztahy EU. Podle právních předpisů Unie týkajících se přístupu k dokumentům, může Rada odepřít přístup k dokumentům pouze za účelem ochrany veřejného zájmu s ohledem na mezinárodní vztahy. Dne 19. července 1999 Tribunál zrušil rozhodnutí Rady a rozhodl, že Rada by měla zvážit částečný přístup k dokumentům. Rada podala odvolání proti rozsudku Tribunálu.

Generální advokát Léger ve svém stanovisku především konstatuje, že zásada přístupu k dokumentům je základním právem. Dále pak výslovně odkazuje na Listinu základních práv, která v čl. 42 stanoví právo na přístup k těmto dokumentům. Podle jeho názoru je toto právo postaveno na základě zásady transparentnosti a umožňuje zapojení občanů do správy věcí veřejných⁸¹. Léger se zde vyjadřuje k právní závaznosti Listiny a její roli v právu Evropské unie:

---

⁸¹ WEILER, J.H.H.; KOCJAN, Martina. Principles of constitutional law: the protection of human rights [online]. Jean Monnet Center at NYU School of Law, Unit 7, 2004/05 [cit. 2010-07-19]. Dostupné z WWW: <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/eu/Units/documents/UNIT7-EU-2004-05.pdf>> s. 142

„80. Jasně vyjádřený záměr tvůrců Listiny nevybavit ji právní závazností by neměl být přehlédnut. Avšak bez ohledu na její právní působnost, povaha práv obsažených v Listině základních práv vylučuje, aby se na ni hledělo jako na seznam pouhých morálních principů bez následků. Je zřejmé, že tyto hodnoty mají společné to, že jsou jednomyslně uznávány členskými státy, které se rozhodly zviditelnit je začleněním do Listiny a tím zvýšit jejich ochranu. Listina nepopíratelně zahrnuje práva na nejvyšší úrovni, která jsou společná členským státům.

81. Je známo, že ne všechny politické a morální hodnoty společnosti jsou zakotveny v pozitivním právu. Nicméně dokument, kde jsou práva, svobody a právní zásady popsány tak jako v Listině, by měl být považován za vyjádření práv na nejvyšší úrovni. Bylo by nevysvětlitelné nepřevzít z něj prvky, které umožní odlišit základní práva od práv ostatních.

82. Zdroje těchto práv, které jsou uvedeny v preambuli Listiny, jsou z velké části vybaveny závazností v rámci členských států a Evropské unie (...).

83. Slavnostní ráz podoby a procesu, který vedl k jejímu přijetí, nás může vést k předpokladu, že Listina měla vytvořit privilegovaný nástroj identifikace základních práv (...)

Z tohoto stanoviska vyplývá, že Léger přikládal dokumentu velkou důležitost. Na jednu stranu zmiňuje právní nezávaznost Listiny, na stranu druhou zdůrazňuje vysoký standard práv obsažených v Listině. Z jeho vyjádření lze usoudit, že Listinu považuje za dokument, který slouží ke zviditelnění a znovu potvrzení již existujících práv. Zajímavé je rovněž označení dokumentu jako „privilegovaný nástroj identifikace lidských práv“.

Na obě výše uvedená stanoviska odkazuje generální advokát Ruiz-Jarabo Colomer v poznámce pod čarou ve stanovisku k případu Arben Kaba⁸², který se týká volného pohybu pracovníků:

„ 74. Co se týče Listiny základních práv Evropské unie vyhlášené v Nice den 7. prosince 2000, která obsahuje širší a aktuálnější seznam práv a svobod než Úmluva, někteří generální advokáti v rámci Soudního dvora a bez přehlédnutí skutečnosti, že Listina nemá autonomní právní závaznost, přesto zdůraznili její jasný záměr sloužit jako výchozí bod doporučení pro všechny, kteří jsou zahrnuti do komunitárního kontextu (stanovisko generálního advokáta Tizzana z 8. února 2001 ve věci C-173/99 BECTU,...), poukázali na to, že Listina určuje ta práva, která rozeznáváme na nejvyšší úrovni hodnot společných pro všechny členské státy a

---

⁸² Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-466/00 Arben Kaba doručené dne 11.července 2002, SbSD 2003, s. I-02219

že má vytvořit privilegovaný nástroj identifikace základních práv (stanovisko generálního advokáta Légera z 10. července 2001 ve věci C-353/99 P Rada v. Hutala,...) nebo tvrdí, že vytváří neocenitelný zdroj pro zjišťování společného jmenovatele základních právních hodnot běžně uznávaných ve členských státech, ze kterých byly odvozeny obecné principy komunitárního práva (mé stanovisko z 4. prosince 2001 ve věci C-208/00 Überseering,...)“.

Generální advokát Colomer tím znovu zdůrazňuje tvrzení obsažená v předchozích stanoviscích Légera a Tizzana. Opět je zde zmíněno, že Listina postrádá „autonomní“ právní závaznost, čímž však dává jasně najevo, že sama práva obsažená v Listině za určitých okolností závazná jsou. Zajímavé je tvrzení, že Listina je vyspělejší dokumentem, než Evropská úmluva, což je vzhledem k období vzniku Listiny a Úmluvy pochopitelné.

Dalším zajímavým stanoviskem, které se zabývá právní povahou Listiny, pochází od generálního advokáta Mischa, který v případě C-20/00 Booker Aquacultur uvádí:

„126. Víím, že Listina není právně závazná, nicméně stojí za to na ni odkazovat vzhledem k tomu, že představuje na nejvyšší úrovni vyjádření demokraticky stanovené politické dohody o tom, co musí být dnes považováno za katalog základních práv garantovaných komunitárním právním řádem (...).“

Dalším z řady stanovisek, které se vyjadřuje k významu Listiny, bylo učiněno k případu C-63/01 Evans doručené 24. října 2002. Generální advokát Alber považuje Listinu za nástroj pro zjištění, zda je právo obecně uznávanou zásadou. Píše:

„ 80. Mělo by být také odkázáno na čl. 47 Listiny základních práv, která, pravda, zatím není právně závazná. Může být nicméně používána jako standard porovnání, alespoň v tom rozsahu, pokud se zabývá uznávanými obecnými zásadami právními. Podle čl. 51 je Listina aplikovatelná členskými státy, pokud uplatňují právo Unie (...).“

Stanoviskem, které naopak Listině přiznává vzhledem k právnímu statusu, který v té době měla, poměrně malý význam, je například stanovisko Leenderta A. Geelhoeda k případu C-491/01 British American Tobacco Investments and Imperial Tobacco. Generální advokát zde konstatuje:

„ 259. Právo na vlastnictví není právo jako takové uznáno Smlouvou o ES nebo Smlouvou o EU. Je ale pravda, že článek 17 Listiny uznává právo na vlastnictví (a ochranu duševního vlastnictví). S ohledem na současný právní stav, však přiřkládám větší význam článku 6 Smlouvy o EU. Tento článek totiž požaduje, aby Evropská unie ctěla základní práva zaručená mimo jiné Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod jako obecné právní zásady Společenství. Jedním z těchto základních práv je právo na majetek, jak je uvedeno v článku 1 prvního protokolu Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“

Podívejme se nyní o několik let dále do doby, kdy probíhala ratifikace ústavní smlouvy, která, jak již dnes víme, nebyla úspěšná. Listina základních práv EU zde byla zařazena do druhé části smlouvy a v případě úspěšné ratifikace by se tak Listina stala právně závaznou. Tento fakt se rovněž promítl do některých stanovisek generálních advokátů. Uvedme například stanoviska generálního advokáta Colomera v případě Beuttenmüller⁸³, v případě Komise v Rada⁸⁴ a dále např. v případě Van Esbroeck⁸⁵. Další podobné odkazy nalezneme například ve stanovisku generální advokátky Kokott v případě Parlament v Rada⁸⁶ nebo ve stanovisku generálního advokáta Légera v případě Parlament v Rada⁸⁷. Výčet stanovisek je pouze demonstrativní a odkazy na ustanovení ústavní smlouvy nalezneme ve více stanoviscích. Zajímavé je, že odkazy na ústavní smlouvy nalezneme i ve stanoviscích doručených po odmítavých referendech ve Francii a Nizozemí.

Přestože evropská ústava implementující Listinu základních práv EU, nakonec nevstoupila v platnost, generální advokáti dále využívali Listinu jako zdroj inspirace. Ve stanoviscích z doby po zamítnutí evropské ústavy nalezneme i několik zajímavých odkazů na Listinu, kde se generální advokáti vyjadřují k povaze tohoto dokumentu. Uvedme například stanovisko generálního advokáta Colomera v případě *Advocaten voor de Wereld*⁸⁸. Colomer se zde vyjadřuje k právní povaze Listiny, přičemž pravděpodobně reaguje na to, že Listina

---

⁸³ Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-102/02 Beuttenmüller doručené dne 16. září 2003, SbSD 2004, s. I-05405

⁸⁴ Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-176/03 Komise v Rada doručené dne 26. května 2005, SbSD 2005, s. I-07879

⁸⁵ Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-436/04 Van Esbroeck doručené dne 20. října 2005, SbSD 2006, s. I-02333

⁸⁶ Stanovisko generální advokátky Kokott k případu 540/03 Parlament v. Rada doručené dne 8. září 2005, SbSD 2006, s. I-05769. Tento případ je významný tím, že Evropský soudní dvůr zde poprvé reflektoval existenci Listiny

⁸⁷ Stanovisko generálního advokáta Légera k případu C-317/04 Parlament v. Rada doručené dne 22. listopadu 2005, SbSD 2006, s. I-04721

⁸⁸ Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-303/05 *Advocaten voor de Wereld* ze dne 3.5.2007, SbSD 2007, s. I-03633

byla před nedávnou dobou poprvé opatrně interpretována Evropským soudním dvorem⁸⁹. Colomer uvádí:

„76. V roce 2000 nastala událost, kterou lze jen stěží přehlédnout: vyhlášení Listiny základních práv Evropské unie. Tento dokument není právně závazný, jelikož neexistuje žádné rozhodnutí schopné vyvolat účinky, které by přebíralo její obsah. Její vyhlášení je tak pouhým politickým, právně nezávazným prohlášením.

77. Toto zjištění by však nemělo vyvolávat dojem, že se nic nezměnilo, jakoby Listina byla pouhým kusem papíru. Za prvé nevznikla z ničeho, bez jakékoli vazby na okolí. Právě naopak, stala se součástí vývoje, který jsem nastínil, neboť jak uvádí ve své preambuli, kodifikuje a potvrzuje určitá práva vyplývající ze společného dědictví členských států na vnitrostátní i mezinárodní úrovni, z čehož vyplývá, že je Unie musí dodržovat a Soudní dvůr chránit, jak stanoví článek 6 SEU a čl. 46 písm. d) SEU, bez ohledu na právní povahu a sílu textu přijatého v prosinci 2000.

78. Za druhé je Listina uváděna v judikatuře Soudního dvora, neboť generální advokáti jejím výkladem překonali její čistě programovou a deklaratorní povahu. Sám soud ji použil v několika svých rozhodnutích. Nicméně, v rozsudcích Soudního dvora se Listina objevuje jen zřídka, a to ani při vyvracení názorů svých generálních advokátů a teprve v poslední době, před necelými dvěma měsíci, Soudní dvůr v rozsudku Parlament v. Rada oznámil změnu kurzu, když rozhodl, že ačkoli Listina nepředstavuje závazný právní nástroj, je třeba uznat její důležitost (bod 38).

79. Je tedy třeba opustit mlčení a Listinu prosazovat jako výkladový nástroj právního řádu při obraně občanských záruk, které tvoří dědictví členských států. Této výzvě je třeba čelit opatrně, ale energicky a s plným přesvědčením o tom, že pokud je ochrana základních práv nezbytná v prvním pilíři, stává se nevyhnutelnou i ve třetím pilíři, jelikož může mít z důvodu samotné povahy svého obsahu dopad na podstatu osobní svobody, která je předpokladem pro svobody ostatní“.

V následujících stanoviscích generálního advokáta Colomera týkajících se lidsko-právní otázky a odkazujících na Listinu základních práv EU nalezneme již jen příslušné ustanovení Listiny s odkazem na tuto pasáž.

---

⁸⁹ K tomu viz kapitola 4.3.

Další zajímavé stanovisko pochází od generálního advokáta Mengozziho k případu *Gestoras Pro Amnistía a další v. Rada*⁹⁰. Mengozzi zde v porovnání s předchozím stanoviskem generálního advokáta Colomera nepřikládá Listině větší význam, dokud nebude právně závazná. Uvádí:

„177. Upřednostnění základního práva na účinnou soudní ochranu a nezbytně nepoužití relevantních ustanovení Smlouvy o EU týkajících se pravomoci Soudního dvora by předpokládalo uznat existenci hierarchie i mezi pravidly primárního práva a jistou „nadústavní“ hodnotu ve vztahu k základním právům. Mám za to, že takový přístup, který má sice sám o sobě smysl, není přesto při současném stavu práva Unie přípustný. To platí alespoň z důvodu neexistence výslovného výčtu základních práv zaručených Unií v příslušných ustanoveních platných smluv. Listina dle mého názoru nemůže nahradit neexistenci tohoto výčtu, neboť pro soud, Společenství a vnitrostátní soudy představuje pouze jeden pramen inspirace při definování základních práv chráněných právem Unie jakožto obecné zásady a jak známo, nemá závaznou právní hodnotu. Toto omezení by zjevně neexistovalo v případě, že by všechny členské státy ratifikovaly Smlouvu o Ústavě pro Evropu (...).“

V případě *Ordre des barreaux francophones a germanophone a další*⁹¹ se k významu Listiny vyjádřil i generální advokát Maduro:

„ 48. Pro účely posouzení opodstatněnosti omezení napadených žalobkyněmi navrhuji použít tentýž rámec analýzy, který je upraven v Listině základních práv Evropské unie. Soudní dvůr již měl příležitost konstatovat, že i když tato Listina „nepředstavuje závazný právní nástroj“, jejím základním cílem je, jak vyplývá z její preambule, potvrzení práv, která vyplývají především z ústavních tradic a mezinárodních závazků společných členským státům (...). Z tohoto úryvku vyplývá, že ačkoli uvedená Listina nemůže sama o sobě být dostatečným právním základem pro vznik přímo uplatnitelných práv jednotlivce, nepostrádá nicméně veškerý účinek jakožto kritérium pro výklad nástrojů na ochranu práv uvedených v čl. 6 odst. 2 EU. V tomto ohledu může tato Listina zastávat dvojí funkci. Za prvé může zakládat domněnku o existenci práva, jehož existence pak musí být potvrzena buď v ústavních tradicích

---

⁹⁰ Stanovisko generálního advokáta Mengozziho k případu C-354/04 P *Gestoras Pro Amnistía a další v. Rada* doručené dne 26. října 2006, SbSD 2007, s. I-01579

⁹¹ Stanovisko generálního advokáta Madura k případu C-305/05 *Ordre des barreaux francophones a germanophone a další* doručené dne 14. prosince 2006, SbSD 2007, s. I-05305

společných členským státům, nebo v ustanoveních EÚLP. Za druhé, je-li určité právo označeno za základní právo chráněné právním řádem Společenství, Listina poskytuje obzvlášť užitečný nástroj k určení obsahu, rozsahu působnosti a dosahu tohoto práva. Připomínám ostatně, že ustanovení Listiny, jejichž vznik je výsledkem rozsáhlého procesu vyjednávání vedeného na evropské úrovni, jsou z velké části kodifikací judikatury Soudního dvora“.

Posledním stanoviskem, které bych zde chtěla citovat a které se zabývá právní povahou Listiny, pochází od generální advokátky Trstenjak k případu ZF Zefeser⁹²:

Poznámka pod čarou č. 43: “Listina základních práv nebyla začleněna do smluv a čl. 6 odst. 2 SEU na ni rovněž neodkazuje. Představuje především politickou deklaraci, kterou se Evropská komise a Evropský parlament mimo jiné cítí být vázáni. Je sice třeba nepřehlížet jasně vyjádřenou vůli autorů listiny neposkytnout jí právní závaznost, ale stejně jako generální advokát Léger se nicméně domnívám, že by bylo chybou jí upírat jakýkoli význam. Naopak je třeba ji považovat za konkretizaci společných evropských hodnot. Je tedy přirozené uplatňovat ji při výkladu práva Společenství“.

4. 1. 2. Činnost generálních advokátů po nabytí právní závaznosti Listiny

Mohli bychom se domnívat, že poté, co se Listina základních práv EU stala v souvislosti s přijetím Lisabonské smlouvy právně závaznou, budou generální advokáti využívat Listinu ještě více než předtím. Za dobu právní závaznosti Listiny, což je k dnešnímu datu⁹³ 8 měsíců, bylo zveřejněno 15 stanovisek odkazujících na Listinu. Zdá se, že generální advokáti přijali právní závaznost Listiny mlčky. Status Listiny je zmiňován v jediném stanovisku týkajícího se případu Komise v. Francie⁹⁴, a to pouze v poznámce pod čarou. Domnívám se, že je tomu tak proto, že generální advokáti využívali Listinu základních práv EU hojně již před právní závazností Listiny. Přijetím Lisabonské smlouvy se pouze ujasnil status Listiny a generální advokáti již neměli potřebu se k tomu dále vyjadřovat.

Zajímavou skutečností se rovněž jeví ten fakt, že ačkoliv by v současné době Listina pravděpodobně obstála jako samostatný zdroj lidských práv, generální advokáti ji stále využívají vedle ostatních zdrojů jako jsou Evropská úmluva o ochraně lidských práv a

---

⁹² Stanovisko generální advokátky Trstenjak k případu C-62/06 ZF Zefeser doručené dne 3. května 2007, SbSD 2007, s. I-11995

⁹³ 1.8.2010

⁹⁴ Stanovisko generálního advokáta Jääskinena k případu C-492/08 Komise v. Francie ze dne 11. února 2010

základních svobod, ústavní tradice a judikatura Soudního dvora. Důvodem je pravděpodobně již výše zmíněná skutečnost, že Listina převážně pouze znovu potvrzuje práva, která již byla deklarována. Generální advokáti se tedy snaží nalézt maximum argumentů pro existenci konkrétního práva.

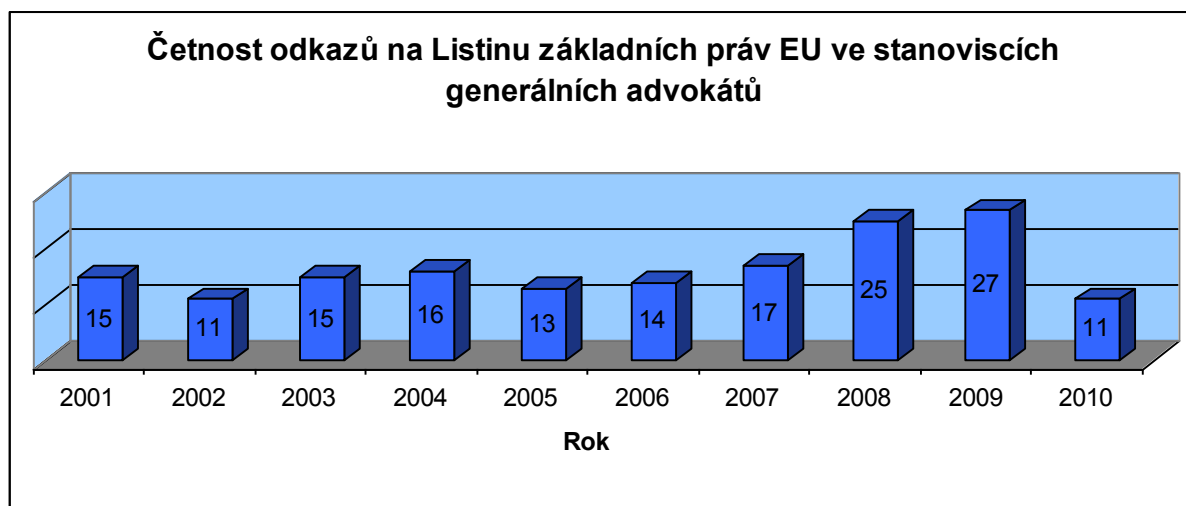
Bude bezpochyby zajímavé sledovat, jakým způsobem se bude odvíjet další činnost generálních advokátů ve vztahu k Listině základních práv EU. Již dnes je zřejmé, že to, že se Listina stala právně závaznou, žádnou revoluci v přístupu generálních advokátů k Listině nepřineslo a domnívám se, že tomu tak bude i nadále.

4.1.3. Shrnutí:

Byli to právě generální advokáti, kteří v rámci Soudního dvora EU jako první reflektovali vyhlášení Listiny základních práv EU a začali ji hojně využívat jako jeden ze zdrojů lidských práv. Výše v textu jsem se pokusila vybrat nejdůležitější stanoviska vztahující se k Listině základních práv EU. Na závěr bych ráda zmínila několik zajímavých aspektů činnosti generálních advokátů .

Jedním z nich je četnost odkazů na Listinu ve stanoviscích generálních advokátů. K názornému vyjádření se podívejme na graf znázorňující tuto skutečnost:

Graf č. 1. Četnost odkazů na Listinu základních práv EU

Z grafu vyplývá, že počet odkazů ve stanoviscích generálních advokátů zůstával až do roku 2006 přibližně vyrovnaný, a to i přesto, že v roce 2005 došlo k odmítnutí ústavní smlouvy. Naopak od roku 2007 dochází k nárůstu počtů odkazů, přičemž nejvíce jich

nalezneme v roce 2009. Domnívám se, že rok 2010 dosáhne přibližně stejného čísla vzhledem k tomu, že v pololetí bylo doručeno 11 stanovisek. Je zajímavé, že nedošlo k výraznějšímu nárůstu s ohledem na to, že Listina zažívá první rok právní závaznosti.

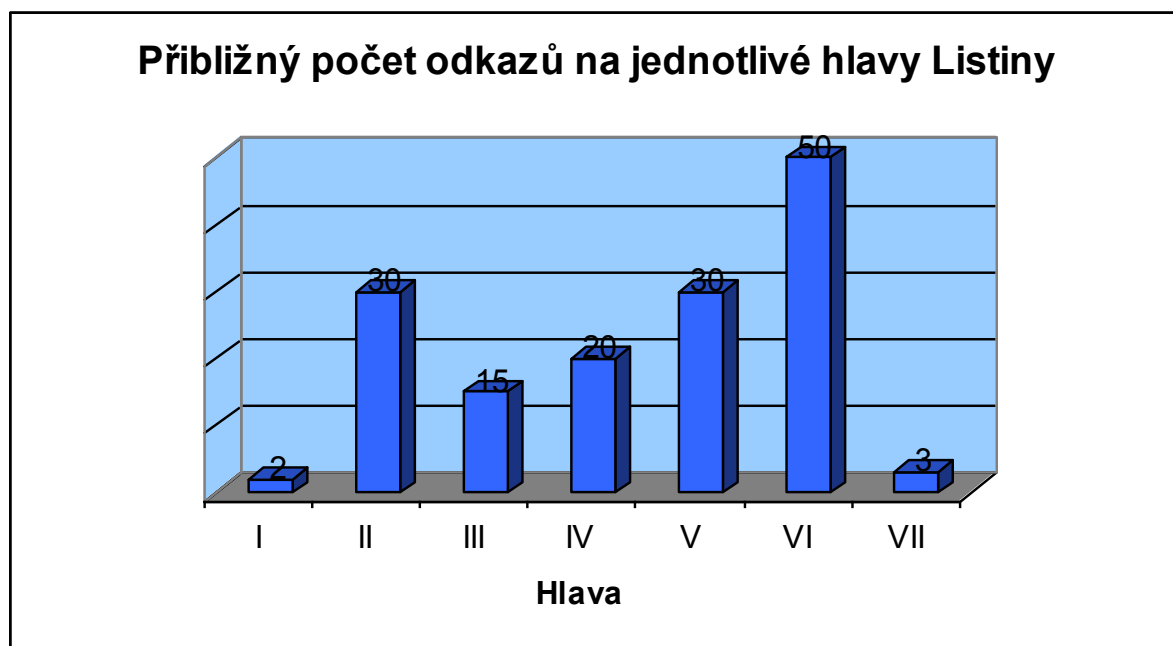
Dalším aspektem, na který bychom se v analýze odkazů na Listinu mohli zaměřit, je to, na které hlavy Listiny bývá nejvíc a na které nejméně odkazováno. Přesná čísla je poměrně obtížné spočítat, nicméně lze konstatovat, že generální advokáti nejméně, a to zcela výjimečně, odkazují na ustanovení v hlavě I a v hlavě VII. Ve vztahu k hlavě I jsem našla pouze dvě stanoviska odkazující na tuto část Listiny⁹⁵. Je to celkem pochopitelné s ohledem na to, že první hlava je tvořena tzv. tvrdým jádrem lidských práv, přičemž v Evropské unii, která je postavena na demokratickém základě a skládá se z demokratických členských států, nedochází často k porušování těchto práv. Malý počet odkazů na ustanovení v hlavě VII má rovněž své opodstatnění, a sice v tom, že tato hlava již neustanovuje lidská práva, ale tvoří obecná ustanovení pro výklad a použití Listiny. Na problematiku hlavu IV – Solidarita zahrnující sociální práva generální advokáti rovněž neodkazují nijak často, našla jsem přibližně dvacet stanovisek v tomto směru. Naopak suverénně nejvíce odkazů je směřováno na hlavu VI Listiny – Soudnictví a zde pak konkrétně na čl. 47 právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces. Zde můžeme nalézt více než padesát odkazů.

Níže uvedený graf obsahuje přibližný počet odkazů na Listinu v závislosti na jednotlivých hlavách Listiny:

---

⁹⁵ Stanovisko generálního advokáta Jacobse k případu C-377/98 Pays-Bas v Parlament a Rada doručené 14. června 2001, SbSD 2001, s. I-07079 a stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-187/01 Gözutok doručené dne 19. září 2002, SbSD 2003, s. I-01345

Graf č. 2 Přibližný počet odkazů na jednotlivé hlavy Listiny základních práv EU

Tuto část kapitoly lze uzavřít tvrzením, že generální advokáti přijali Listinu základních práv EU jako pramen lidských práv již velmi krátce po jejím vzniku a po celou dobu existence Listiny jí využívali ke své činnosti, a to zejména jako podpůrný zdroj ochrany lidských práv, který kodifikuje a znovu potvrzuje již deklarovaná lidská práva. Tento fakt se nezměnil ani po právním „zezávaznění“ Listiny a do budoucna lze těžko předpokládat jiný přístup.

4.2. Činnost Tribunálu v souvislosti s Listinou základních práv EU

V porovnání se stanovisky generálních advokátů není činnost Tribunálu ve vztahu k Listině základních práv EU zdaleka tak rozsáhlá. Listina základních práv EU se od svého vyhlášení objevila v 51 rozsudcích a 13 usneseních Tribunálu, přičemž v mnoha případech se jedná pouze o zopakování argumentace účastníků řízení. Právě ti na Listinu odkazují v poměrně velkém množství a v souvislosti s nabytím právní závaznosti Listiny lze očekávat, že množství odkazů na Listinu účastníky řízení se bude postupem času zvyšovat.

4.2.1 Činnost Tribunálu před nabytím právní závazností Listiny:

Právě skutečnost, že se žalobkyně odkázala na Listinu, donutila Tribunál, aby se poprvé k Listině vyjádřil. Stalo se tak krátce po vyhlášení Listiny v případě Mannesmannröhren-Werke v. Komise dne 20.2. 2001⁹⁶. Žalobkyně se zde dovolávala na znění Listiny základních práv EU jako jeden z bodů žaloby krátce po jejím vyhlášení. Soud se k aplikaci Listiny vyjádřil negativně:

„ 76. Pokud jde o případný dopad Listiny, již se žalobkyně dovolává (viz výše bod 15, na posouzení projednávané věci, je třeba připomenout, že tato Listina byla vyhlášena Evropským parlamentem, Radou a Komisí dne 7. prosince 2000. Z toho plyne, že Listina nemůže mít žádný dopad na posouzení napadeného aktu, jenž byl přijat dříve. Za těchto okolností není třeba znovu otevřít ústní část řízení, jak to navrhovala žalobkyně“.

Jak vidíme soud se v tomto případě vyjádřil k Listině čistě z procesních hledisek a ponechal jí otevřená vrátka k pozdější aplikaci.

Trvalo téměř rok, než se soud zmínil o Listinu základních práv znovu. Jednalo se o případ Diputación Foral de Alava a jiní v. Komise⁹⁷. Listina byla v tomto usnesení jednoduše zařazena mezi ostatní zdroje lidských práv. Soud tak učinil bez jakékoliv zmínky o právní závaznosti Listiny. Jednalo se tedy ve skutečnosti o první případ, kdy Tribunál použil znění Listiny pro podporu svých argumentů a přisoudil jí tak status pramene poznání práva .

O čtrnáct dní později v případě Max.mobil Telekommunikation Service v. Komise⁹⁸ se Tribunál odvolal na znění Listiny znovu. Při stanovení právního rámce pro projednání věci soud odkázal na ustanovení čl. 41 odstavec 1 a čl. 47 Listiny, ve kterých je stanoveno právo na řádnou správu a právo na účinné prostředky nápravy za porušení práv. Soud ilustruje tyto práva stanovené v Listině jako obecné zásady právní, kterými se řídí právní stát a které jsou společnými ústavními tradicemi členských států. Opět nebyl zmíněn nezávazný status Listiny, která byla použita na dvou místech deklarující dvě různá práva. Je tedy používána na stejné úrovni jako ústavní tradice členských států a Evropská úmluva o ochraně lidských práv a

---

⁹⁶ Rozsudek Tribunálu č. T-112/98 Mannesmannröhren-Werke v. Komise ze dne 20.2.2001, SbSD 2001s. II-00729

⁹⁷ Usnesení Tribunálu č. T-77/01 Diputación Foral de Alava a jiní v. Komise ze dne 11.1.2002, SbSD 2002, s. II-01275

⁹⁸ Rozsudek Tribunálu č. T-54/99 Telekommunikation Service v. Komise ze dne 30.1.2002, SbSD 2002, s. II-00313

základních svobod a „znovupotvrzuje“ již existující práva⁹⁹. Soud tímto potvrdil, že Listinu považuje za právní referenční bod.

Významným případem, ve kterém byla zmíněna Listina je Jégo-Quéré v. Komise¹⁰⁰. Tribunál zde založil nový výklad pojmu individuální dotčení dle čl. 230 odst. 4 Smlouvy o Evropském společenství na stanovisku generálního advokáta Jacobse ve věci Unión de Pequeños Agricultores v. Rada¹⁰¹ a na zásadě účinné soudní ochrany, přičemž výslovně odkazuje na článek 47 Listiny základních práv Evropské unie. Soud zvolil formulaci:

„42. Právo na účinný opravný prostředek pro každého, jehož práva, garantovaná právem Unie, jsou narušena, bylo znovu potvrzeno v čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie, vyhlášené v Nice dne 7. prosince 2000“.

Soud zde Listinu využívá opět jako podpůrný argument a staví ji vedle ostatních pramenů lidských práv, jako jsou ústavní tradice a Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Ačkoliv je Listina formálně zmiňována souběžně s jinými zdroji lidských práv, její vliv se zdá být důležitější než v ostatních diskutovaných případech. Její právně nezávazný charakter opět nebyl zmiňován a Listina je nyní poprvé uvedena ve zvláštním odstavci, což jasně naznačuje, že se jí používá jako samostatného základního kamene pro odůvodnění¹⁰².

Tribunál se v naprosté většině případů omezuje na prosté konstatování, že určité právo je rovněž deklarováno v Listině základních práv EU. Status Listiny obvykle nebýval zmiňován. Výjimku tvoří případ Philip Morris International v. Komise¹⁰³, kde se soud k právnímu statusu Listiny vyjádřil takto:

„122. Právo na opravný prostředek pro každého jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, bylo navíc potvrzeno čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie.

---

⁹⁹ MORIJN, John. *Judicial References to the EU Fundamental Rights Charter : First experiences and possible prospects* [online], [cit. 2010-07-18]. Dostupný z [www](http://www.fd.uc.pt/hrc/working_papers/john_morjin.pdf): <http://www.fd.uc.pt/hrc/working_papers/john_morjin.pdf>, s. 10.

¹⁰⁰ Rozsudek Tribunálu č. T-177/01 Jégo-Quéré v. Komise ze dne 3.5.2002, SbSD 2002, s. II-02365

¹⁰¹ Stanovisko generálního advokáta Jacobse č. C-50/00 P Unión de Pequeños Agricultores v. Rada ze dne 21.3.2001, SbSD 2002, s. I-06677

¹⁰² MORIJN, John. *Judicial References to the EU Fundamental Rights Charter : First experiences and possible prospects* [online], [cit. 2010-07-18]. Dostupný z [www](http://www.fd.uc.pt/hrc/working_papers/john_morjin.pdf): <http://www.fd.uc.pt/hrc/working_papers/john_morjin.pdf>, s.10.

¹⁰³ Rozsudek Tribunálu č. T-377/00 Philip Morris International v. Komise ze dne 15.1.2003, SbSD 2003, s. II-00001

Ačkoliv tento dokument není právně závazný, ukazuje důležitost práv a vytyčuje je v komunitárním právním řádu“.

Zajímavým rozsudkem, který odkazuje na znění Listiny, je Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise¹⁰⁴, kde se soud zabývá působností Listiny:

„93. Je pravda, že článek 50 Listiny základních práv EU, která byla vyhlášena 7. prosince 2000 v Nice, stanoví, že nikdo nesmí být stíhán nebo potrestán v trestním řízení za čin, za který již byl v Unii osvobozen nebo odsouzen konečným trestním rozsudkem podle zákona. Nicméně nezávisle na tom, zda toto ustanovení je právně závazné, je jasné, že může být aplikováno pouze na území Evropské unie a rozsah práv stanovených v ustanovení je výslovně omezen na případy, kdy je první osvobozující rozsudek nebo odsouzení vydáno v rámci Evropské unie“.

Stejný odkaz soud učinil i v rozsudku vydaném ve stejný den k případu Kyowa Hakko Kogyo a Kyowa Hakko Europe v. Komise¹⁰⁵.

Další odkaz na Listinu byl učiněn ve vztahu k případu General Electric v. Komise¹⁰⁶, kdy se žalobkyně dovolávala svého práva být vyslechnuta na základě čl. 41 odst. 2 Listiny, práva na přístup k dokumentům na základě článků 41 a 42, práva na spravedlivý proces na základě článku 47 a konečně výslovné povinnosti dodržovat zásadu proporcionality při jakémkoli omezení základních práv na základě článku 52. Soud se k argumentaci žalobkyně vyjádřil takto:

„72. V tomto ohledu stačí uvést, že účinný obsah všech zvláštních práv uvedených v předchozím bodě byl již v právu Společenství chráněn před přijetím Listiny, která je podle své preambule jen stvrzuje“.

Z této formulace je patrné, že Tribunál pokládal Listinu za dokument, který pouze stvrzuje práva již deklarovaná.

---

¹⁰⁴ Rozsudek Tribunálu č. T-224/00 Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise ze dne 9.7.2003, SbSD2003, s. II-02597

¹⁰⁵ Rozsudek Tribunálu č. T-223/00 Kyowa Hakko Kogyo a Kyowa Hakko Europe v. Komise ze dne 9.7.2003, SbSD 2003, s. II-02553

¹⁰⁶ Rozsudek Tribunálu č. T-210/01 General Electric v. Komise ze dne 14. 12. 2005, SbSD 2005, s. II-05575

4.2.2. Činnost Tribunálu po nabytí právní závaznosti Listiny:

V době, kdy byla Listina právně nezávazným dokumentem, by jako samostatný zdroj lidských práv nemohla obstát. Je otázkou, jak by tomu bylo v současné době, kdy je Listina již právně závazným instrumentem. Z nejnovější judikatury Tribunálu zatím není patrné, že by soud nějakým zásadním způsobem změnil přístup k tomuto dokumentu. Od nabytí právní závaznosti byly k dnešnímu dni zveřejněny pouze tři rozsudky¹⁰⁷, ve kterých byla Listina zmíněna, přičemž v případě Arcelor v. Parlament a Rada byla využita pouze v souvislosti s argumentací žalobkyně. Soud zde Listinu využívá stejným způsobem jako v předchozí judikatuře pouze jako dokument, jehož funkce spočívá ve znovupotvrzujícím charakteru. Pro ilustraci uveďme citaci ze zatím posledního rozsudku Tribunálu, ve kterém je Listina zmíněna. Jedná se o případ Agrofert Holding v. Komise (T-111/07) ze dne 7. července 2010. Soud zde judikuje:

„ 75. Právo na respektování soukromého života je základním právem, které je nedílnou součástí obecných zásad právních, jejichž dodržování Soudní dvůr zajišťuje. Tyto zásady byly výslovně upraveny v čl. 6 (2) Smlouvy o Evropské unii (...). Právo na respektování soukromého života je navíc potvrzeno v článku 7 Listiny základních práv Evropské unie, vyhlášené dne 7. prosince 2000 v Nice“.

4.2.3. Shrnutí:

V porovnání se stanovisky generálních advokátů odkazuje Tribunál na Listinu základních práv EU poměrně málo a ve většině případů velmi stručně, přičemž právním statutem Listiny se nezabývá. Listinu považuje za zdroj lidských práv, který znovu potvrzuje již deklarovaná práva. Její význam spatřuje pravděpodobně v kodifikaci lidských práv, přičemž použít Listinu jako samostatný zdroj práv se Tribunál zatím zdráhá. Ve většině případů se omezuje na konstatování, že určité právo je rovněž znovu potvrzeno v Listině základních práv EU a tento dokument uvádí vedle ostatních pramenů lidských práv.

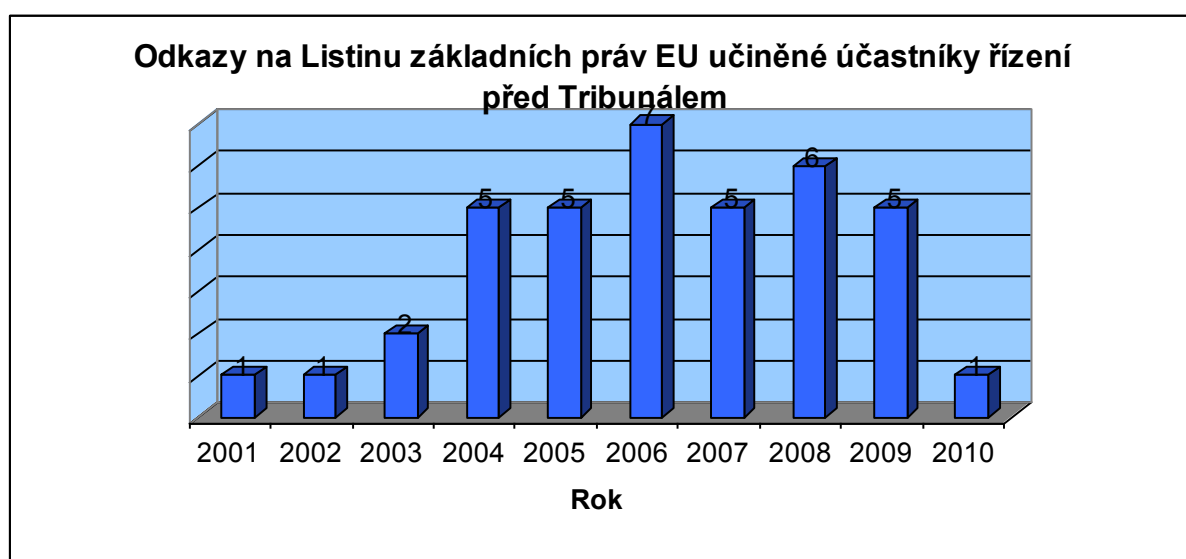
Větší význam hraje Listina ve vztahu ke sporným stranám. Právě zde je patrný vývoj významu, který přisuzují účastníci řízení Listině. Zpočátku, krátce po vyhlášení, sporné strany na Listinu příliš neodkazují. V roce 2002 je to pouze již výše zmiňovaný případ Max.mobil

---

¹⁰⁷ Rozsudky Tribunálu č. T-16/04 Arcelor v. Parlament a Rada ze dne 2.3.2010, č. T 181/08 Tay Za v. Rada ze dne 19.5.2010 a T 111/07 Agrofert Holding v. Komise ze dne 7.7.2010

Telekommunikation Service v. Komise (T-54/99), kdežto později, pravděpodobně v návaznosti na to, že Tribunál a později i Evropský soudní dvůr začlenili Listinu do své judikatury, začali účastníci řízení odkazovat na Listinu častěji. Pro ilustraci uvedme, že jen od roku 2009 použily sporné strany Listinu jako jeden z argumentů v šesti z devíti projednávaných případů, ve kterých je Listina zmíněna. Následující graf uvádí četnost využívání Listiny základních práv EU v argumentaci účastníků řízení.

Graf č. 3 Počet odkazů na Listinu základních práv EU učiněných účastníky řízení

Jak vidíme, nejvíce odkazů bylo účastníky řízení učiněno v roce 2006, a to i přes neúspěšnou ratifikaci ústavní smlouvy. Důvodem byl pravděpodobně poměrně velký počet případů s lidsko-právní tematikou.

Skutečnost, že sporné strany začaly častěji využívat Listinu ve své argumentaci, měla samozřejmě i opačný efekt a inspirovalo to Tribunál k častější aplikaci Listiny. Nicméně ne vždy byla argumentace účastníků řízení vyslyšena a mnohdy se soud k Listině v odůvodnění rozsudku nevyjádřil, a to i přesto, že sporné strany na některá ustanovení Listiny odkazovaly.

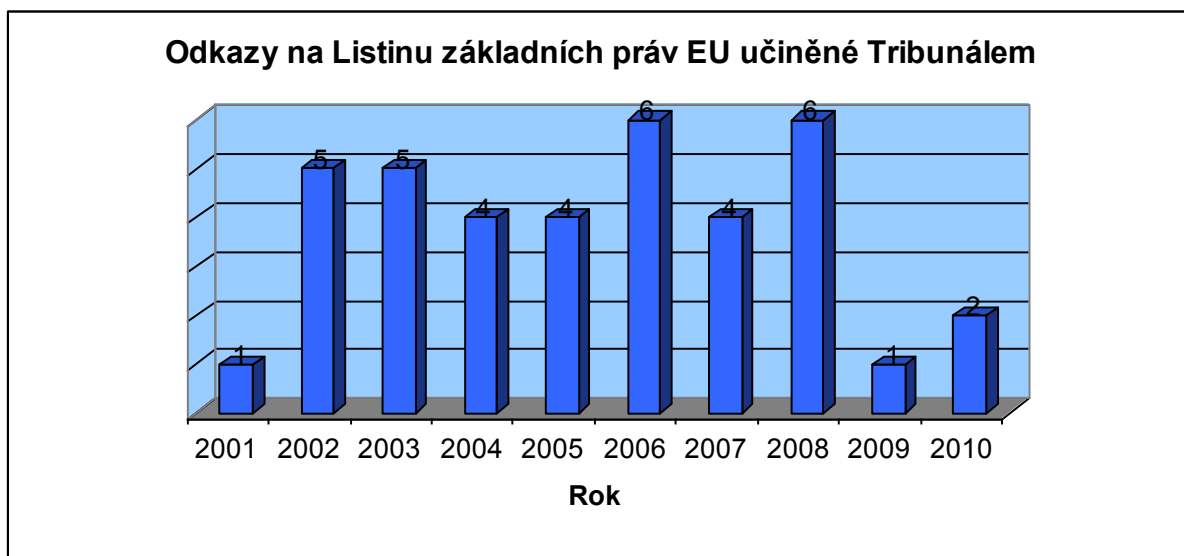
Přes všechny výše zmíněné okolnosti se domnívám, že v souvislosti s právním „zezávazněním“ Listiny budou sporné strany její ustanovení využívat stále častěji a doufejme, že právě to přinutí Tribunál k častějšímu využívání Listiny v praxi.

Prozatím četnost odkazů na Listinu učiněných samotným Tribunálem v odůvodnění rozsudku není příliš vysoká. V průměru soud použije některá ustanovení Listiny přibližně čtyřikrát ročně. Nejsilnějšími ročníky byl rok 2006 a 2008, což se dá odůvodnit, jak již bylo výše zmíněno, vysokým počtem případů s lidsko-právní tematikou. Poněkud paradoxní je ta

skutečnost, že za rok 2009 a 2010¹⁰⁸ soud učinil pouhopouhé tři odkazy na Listinu, a to i přesto, že Listina je již osm měsíců právně závazným dokumentem. Dá se tedy předpokládat, že ačkoliv se přijetím Lisabonské smlouvy výrazně zvýšil význam tohoto dokumentu, Tribunál v tomto roce využije Listinu méně, nebo v lepším případě na stejné úrovni než tomu bylo v letech, kdy Listina byla pouhou politickou deklarácí.

Graf č. 4 Četnost odkazů na Listinu základních práv EU učiněných Tribunálem

Podobně jako tomu bylo v předchozí kapitole zabývající se stanovisky generálních advokátů, se na tomto místě zaměřím na to, jaká ustanovení Listiny byla Tribunálem nejvíce využívána. Zde je ještě mnohem výraznější skutečnost, která byla patrná již u stanovisek generálních advokátů. Na ustanovení v hlavě I a VII nebyly učiněny žádné odkazy, pravděpodobně ze stejných důvodů jako tomu bylo u stanovisek generálních advokátů. Oproti stanoviskům generálních advokátů ale nebyl učiněn žádný odkaz na ustanovení v tolik problematické hlavě IV – Solidarita. Právě zde byli generální advokáti mnohem odvážnější, kdežto Tribunál se prozatím zdráhá na ustanovení v této hlavě odkaz učinit. Naopak nejvíce odkazů bylo učiněno na ustanovení v hlavě VI a zde konkrétně na čl. 47 - právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces. Tribunál dále poměrně často využívá ustanovení čl. 41 - právo na řádnou správu, které je obsaženo v hlavě V. Několik referencí, nicméně o mnoho méně než na články ve výše uvedených hlavách, nalezneme i na ustanovení v hlavě II – Svobody a III - Rovnost.

¹⁰⁸ K srpnu roku 2010

Závěrem lze konstatovat, že Tribunál přijal Listinu základních práv EU do své judikatury již poměrně krátce po jejím vyhlášení, nicméně zdaleka ne v takovém měřítku jak by se dalo očekávat. Soud využívá Listinu pouze k podpůrné argumentaci současně s jinými zdroji lidských práv, kterými jsou judikatura Soudního dvora, ústavní tradice společné členským státům a Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Listinu využívá převážně jako dokument, který kodifikuje a znovu potvrzuje práva, která již byla některým výše uvedeným způsobem deklarována.

Výrazněji používají Listinu sporné strany, které se na její jednotlivá ustanovení odvolávají poměrně často. Právě v souvislosti se skutečností, že je Listina hojně využívána k argumentaci účastníků řízení, lze konstatovat, že Listina splnila jeden ze svých cílů, kterým bylo přiblížení lidských práv občanům a jejich zpřehlednění. Věřme, že „zezávaznění“ Listiny povede k jejímu ještě častějšímu využívání spornými stranami a doufejme, že právě to přinutí Tribunál k dalšímu a hlubšímu začlenění Listiny do judikatury.

4.3. Činnost ESD ve vztahu k Listině základních práv EU

Poslední část analýzy se věnuje judikatuře Evropského soudního dvora (ESD), jakožto nejvyšší a politicky nejdůležitější soudní instituce Evropské unie. Právě zde je zajímavé sledovat, jakým způsobem se odvíjel vztah ESD k Listině od úplné a pravděpodobně záměrné ignorace existence tohoto dokumentu až k přijetí a poměrně častému využívání ve své judikatuře.

Evropský soudní dvůr nezahrnul Listinu základních práv EU do své judikatury po více než pět let od jejího vzniku, a to i přes skutečnost, že měl mnohokrát možnost se k Listině vyjádřit. Na ustanovení Listiny totiž odkazovali ve své argumentaci účastníci řízení¹⁰⁹, případně měl ESD možnost se k Listině vyjádřit v případě předběžných otázek vnitrostátních soudů¹¹⁰. ESD rovněž posuzoval odvolání proti rozsudkům Tribunálu, který, jak bylo uvedeno výše v textu, občas některá ustanovení Listiny na podporu své argumentace využíval. Některé tyto případy se přes odvolání dostaly až k ESD¹¹¹. V rozsudcích ESD pak došlo k zopakování odůvodnění Tribunálu, ale sám ESD se k samotné Listině nevyjadřoval.

---

¹⁰⁹ Uvedme např. rozsudek ESD č. C-491/01 *British American Tobacco Investments and Imperial Tobacco* ze dne 10.12.2002, SbSD 2002, s. I-11453, nebo rozsudek ESD č. C-245/01 *RTL Television* ze dne 23.10.2003, SbSD 2003, s. I-12489 atd.

¹¹⁰ Viz např. rozsudek ESD spojených případů č. C-453/03, C-11/04, C-12/04 a C-194/04 *ABNA a jiní* ze dne 6.12.2005, SbSD 2005, s. I-10423

¹¹¹ Bylo tomu tak např. v odvolání proti rozsudku Tribunálu v případě *Komise v. Jégo-Quére* – rozsudek ESD č. C-263/02 P ze dne 1.4.2004, SbSD 2002, s. II-02365

Nad důvody, proč tomu tak bylo, se ve svém článku „Judicial Reference to the EU Fundamental Rights Charter“ zamýšlí John Morijn¹¹². Uvádí celkem tři důvody:

- 1) ESD nepotřebuje využívat ustanovení Listiny, vzhledem ke skutečnosti, že má jiné právní nástroje k dosažení odůvodnění rozsudku.
- 2) Názory na začlenění Listiny do judikatury se mezi soudci lišily. ESD byl od začátku velmi opatrný vzhledem ke skutečnosti, že si byl vědom toho, že jeho interpretace může vyvolat mnoho bouřlivých otázek.
- 3) Třetí důvod, který Morijn uvádí, je samotné postavení Soudního dvora v institucionální struktuře Unie a charakter jeho judikatury. Soudní dvůr se v oblasti lidských práv stal „motorem“ integrace. Pokud by Soudní dvůr přijal Listinu základních práv EU jako zdroj lidských práv, omezil by tak vlastní cesty interpretace těchto práv a tím i extenzivní přístup své judikatury. Stal by se tak pouze ochráncem práv, která jsou stanovená politickým dokumentem, ne jejich tvůrcem a vykladačem a musel by tak hledat nové cesty, jak dosáhnout flexibility.

4.3.1. Činnost Evropského soudního dvora před nabytím právní závaznosti Listiny

Zaměříme se nyní na období, kdy ESD začlenil Listinu do své judikatury jako jeden ze zdrojů lidských práv. První a velice významnou zmínku učinil až v rozsudku *Parlament v. Rada* ze dne 27.6.2006¹¹³. Soudní dvůr zde zamítl žalobu na neplatnost podanou Evropským parlamentem proti směrnici 2003/86 o právu na sloučení rodiny. Dříve, než došel k tomuto závěru, posoudil Soudní dvůr napadená ustanovení z pohledu práva na respektování rodinného života tak, jak je uvedeno v článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, v Úmluvě o právech dítěte a Listině základních práv Evropské unie, slavnostně vyhlášené v Nice v roce 2000, přičemž uvedl, že tyto texty nevytvářejí subjektivní právo pro rodinné příslušníky, aby jim byl umožněn vstup na území státu, a nemohou být

---

¹¹² MORIJN, John. *Judicial References to the EU Fundamental Rights Charter : First experiences and possible prospects* [online], [cit. 2010-07-18]. Dostupný z [www: <http://www.fed.uscourts.gov/working_papers/john_morijn.pdf>](http://www.fed.uscourts.gov/working_papers/john_morijn.pdf), s. 17 - 18.

¹¹³ Rozsudek ESD č. C-540/03 *Parlament v. Rada* ze dne 27.6.2006, SbSD 2006, s. I-05769

vykládány v tom smyslu, že zbavují státy určitého prostoru pro uvážení při přezkumu žádostí o sloučení rodiny¹¹⁴. ESD ve svém rozsudku uvádí:

„38. Pokud jde o Listinu, byla slavnostně vyhlášena Parlamentem, Radou a Komisí v Nice dne 7. prosince 2000. Nepředstavuje-li tato listina závazný právní nástroj, chtěl zákonodárce Společenství přesto uznat její důležitost tím, že ve druhém bodě odůvodnění směrnice tvrdí, že tato ctí zásady uznané nejen v článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ale rovněž v Listině. Krom toho, základním cílem Listiny je, jak vyplývá z její preambule, potvrzení „práv, která vyplývají především z ústavních tradic a mezinárodních závazků společných členským státům(...)“.

57. Úmluva o právech dítěte uznává rovněž zásadu respektování rodinného života.(...)

58. Listina ve svém článku 7 uznává stejně tak právo na respektování soukromého nebo rodinného života. Toto ustanovení musí být vykládáno ve spojení s povinností brát v úvahu nejlepší zájmy dítěte, uznanou v čl. 24 odst. 2 uvedené Listiny, a při zohlednění nezbytnosti, aby dítě pravidelně udržovalo osobní vztahy s oběma rodiči, vyjádřené v uvedeném čl. 24 odst. 3.

59. Tyto různé texty zdůrazňují důležitost rodinného života pro dítě a doporučují státům zohlednit jeho zájem, ale nevytvářejí subjektivní právo pro rodinné příslušníky, aby jim byl umožněn vstup na území státu, a nemohou být vykládány v tom smyslu, že zbavují státy určitého prostoru pro uvážení při přezkumu žádostí o sloučení rodiny“.

Evropský soudní dvůr se tedy k právní povaze Listiny vyjádřil vyhýbavě a v podstatě převzal názor Tribunálu o tom, že Listina základních práv EU znovu potvrzuje již existující práva a svobody.

Dalším rozsudkem, ve kterém je zmíněna Listina základních práv EU, je Unibet¹¹⁵. Soud zde odkazuje na čl. 47 Listiny – právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces. Odkaz na Listinu připojuje k ostatním zdrojům lidských práv, jako jsou ústavní tradice členských států, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a judikatura Soudního dvora. Soud se statusem Listiny ani tentokrát nezabývá a v podstatě se jedná pouze

---

¹¹⁴ Výroční zpráva ESD za rok 2006. [Cit. 10.8.2010]. Dostupné online na <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/06_cour_activ_2008-09-29_11-27-38_410.pdf>, str. 21

¹¹⁵ Rozsudek ESD č. C-432/05 Unibet ze dne 13.3.2007, SbSD 2007, s. I-02271

o okrajovou zmínku. Na druhou stranu je třeba říci, že vzhledem ke skutečnosti, že soud by bezpochyby obhájil své tvrzení i bez výslovného odkazu na Listinu, nemusel zmínku učinit vůbec. Odkazem na Listinu chtěl soud zřejmě podtrhnout důležitost tohoto dokumentu.

Následujícím rozsudkem, který je třeba zmínit, je *Advocaten voor de Wereld*¹¹⁶. Tento případ je zmiňován již výše v textu v souvislosti se stanovisky generálních advokátů. V tomto případě to byl generální advokát Colomer, který ve svém stanovisku vyzval ESD k „prolomení mlčení“ ohledně Listiny¹¹⁷. Soudní dvůr jeho výzvu akceptoval a v odůvodnění rozsudku odkázal rovnou na několik ustanovení Listiny:

„45. Bez dalšího je třeba uvést, že podle článku 6 Smlouvy o EU je Unie založena na zásadě právního státu a ctí základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950 a ta, jež vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, jako obecné zásady práva Společenství. Z toho vyplývá, že orgány podléhají přezkumu souladu svých aktů se smlouvami a obecnými právními zásadami stejně jako členské státy, když provádějí právo.

46. Je nesporné, že mezi tyto zásady patří jak zásada legality trestných činů a trestů, tak zásada rovného zacházení a zásada zákazu diskriminace, které byly rovněž znovu potvrzeny v článcích 49, 20 a 21 Listiny základních práv Evropské unie vyhlášené v Nice dne 7. prosince 2000“.

V další judikatuře ESD můžeme nalézt vícero podobných odkazů, kdy se soud zabýval interpretací některých ustanovení Listiny. Například v rozsudcích *International Transport Workers' Federation a Finnish Seamen's Union*¹¹⁸ a *Laval un Partneri*¹¹⁹ se soud zabýval výkladem čl. 28 Listiny - právo na kolektivní vyjednávání a akce. V rozsudku *Promusicae*¹²⁰ se soud vyjadřuje k předběžné otázce, přičemž srovnává čl. 7 a 8 Listiny s ustanoveními Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Na článek 7 soud odkazuje rovněž v rozsudku *Varec*¹²¹, kde Listinu zmiňuje současně s ustanovením čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Listina je okrajově zmiňována i

---

¹¹⁶ Rozsudek ESD č. C-303/05 *Advocaten voor de Wereld* ze dne 3.5.2007, SbSD 2007, s. I-03633

¹¹⁷ Viz kapitola 4.1.1. této práce

¹¹⁸ Rozsudek ESD č. C-438/05 *International Transport Workers' Federation a Finnish Seamen's Union* ze dne 11.12.2007, SbSD 2007, s. I-10779

¹¹⁹ Rozsudek ESD č. C-341/05 *Laval un Partneri* ze dne 18.12.2007, SbSD 2007, s. I-11767

¹²⁰ Rozsudek ESD č. C-275/06 *Promusicae* ze dne 29.1.2008, SbSD 2008, s. I-00271

¹²¹ Rozsudek ESD č. C-450/06 *Varec* ze dne 14.2.2008, SbSD 2008, s. I-00581

v poměrně významném rozsudku *Kadi v. Rada a Komise*¹²², konkrétně čl. 47 – právo na účinnou právní ochranu. Soud toto ustanovení opět uvádí spolu s ostatními zdroji lidských práv.

Dalším rozsudkem, který se týkal procesních prostředků zjednávacích přístup k soudům Unie, je *Masdar (UK) v. Komise*. Soud zde znovu potvrzuje zásadu účinné soudní ochrany a odkazuje se přitom mimo jiné na čl. 47 Listiny. Na tento článek soud odkazoval i v rozsudcích *Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland v. Komise* a *Mono Car Styling*¹²³.

4.3.2 Činnost Evropského soudního dvora po nabytí právní závaznosti Listiny:

Další rozsudky, ve kterých je učiněn odkaz na Listinu, pocházejí již z doby, kdy má Listina právně závazný status. Nutno podotknout, že soud od 1. 12. 2009 učinil odkaz na Listinu v celkem deseti případech, což je vzhledem k tomu, že se jí ESD zpočátku zdráhal používat ve své judikatuře, poměrně značné množství. Soud již uvádí právní status Listiny. Pro ilustraci uveďme citaci z rozsudku týkajícího se případu *Kücükdeveci*¹²⁴:

„22. Je rovněž třeba uvést, že čl. 6 odst. 1 Smlouvy o EU stanoví, že Listina základních práv Evropské unie má stejnou právní sílu jako Smlouvy. Podle čl. 21 odst. 1 této listiny „se zakazuje jakákoli diskriminace založená zejména na [...] věku“.

Podobný odkaz nalezneme i v rozsudku *Salahadin Abdulla*¹²⁵. Soud zde zahrnuje Listinu do právního rámce pro vynesení rozsudku a uvádí:

„6. Článek 6 odst. 1 první pododstavec Smlouvy o EU stanoví:

„Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Listině základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy“.

---

¹²² Rozsudek ESD spojených případů č. C-402/05 P a C-415/05 P *Kadi v. Rada a Komise* ze dne 3.9.2008, SbSD 2008, s. I-06351

¹²³ Rozsudky ESD č. C-385/07 P *Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland v. Komise* ze dne 16.7.2009, SbSD 2009, s. I-06155 a C-12/08 *Mono Car Styling* ze dne 16.7.2009, SbSD 2009, s. I-06653

¹²⁴ Rozsudek ESD č. C-555/07 *Kücükdeveci* ze dne 19.1.2010

¹²⁵ Rozsudek ESD spojených případů č. C-175/08, C-176/08, C-178/08 a C-179/08 *Salahadin Abdulla* ze dne 2.3.2010

7. Článek 18 Listiny základních práv Evropské unie stanoví:

„Právo na azyl je zaručeno při dodržování [Ženevské úmluvy] a v souladu se Smlouvou o Evropské unii a Smlouvou o fungování Evropské unie“.

Stejně tak tomu bylo i v dalších rozsudcích ESD jako jsou Charoun, Alassini, Blanco Pérez a Chao Gómez a Bolbol¹²⁶.

Poněkud odlišným je rozsudek ESD Knauf Gips v. Komise¹²⁷, kdy se soud ve svém odůvodnění odkazuje na čl. 47 Listiny, aniž by uváděl ostatní zdroje lidských práv, jako jsou ústavní tradice, judikatura a Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Soud zde uvádí:

„ 91. Bez výslovně stanoveného právního základu sledujícího tento účel porušuje takovéto omezení základní zásady legality a dodržování práva na obhajobu. Navíc je třeba dodat, že právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces je zaručeno článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie, která má podle čl. 6 odst. 1 prvního pododstavce Smlouvy o EU stejnou právní sílu jako Smlouvy. Podle čl. 52 odst. 1 této Listiny musí být každé omezení výkonu práv a svobod, které jsou jí uznány, stanoveno zákonem“.

Podobně je tomu v případě Povse¹²⁸, kdy se zdá, že soud staví výklad práva pouze na ustanovení Listiny, konkrétně na čl. 24 odst. 3. Soud uvádí:

„64. Jedním z těchto základních práv dítěte je totiž právo uvedené v čl. 24 odst. 3 Listiny základních práv Evropské unie, vyhlášené v Nice dne 7. prosince 2000, udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči, jehož dodržování nesporně splývá s nejvlastnějším zájmem každého dítěte (viz rozsudek ze dne 23. prosince 2009, Detiček, C 403/09 PPU, bod 54). Přitom stačí konstatovat, že neoprávněné odebrání dítěte na základě jednostranného rozhodnutí jednoho z jeho rodičů dítě nejčastěji zbavuje možnosti udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s druhým rodičem (viz výše uvedený rozsudek Detiček, bod 56“).

---

¹²⁶ Rozsudky ESD č. C-578/08 Chakroun ze dne 4.3.2010, spojené případy č. C-317/08, C-318/08, C-319/08 a C-320/08 Alassini ze dne 18.3.2010, spojené případy č. C-570/07 a C-571/07 Blanco Pérez a Chao Gómez ze dne 1.6.2010 a č. C-31/09 Bolbol ze dne 17.6.2010

¹²⁷ Rozsudek ESD č. C-407/08 P Knauf Gips v. Komise ze dne 1.7.2010

¹²⁸ Rozsudek ESD č. C-211/10 PPU Povse ze dne 1.7.2010

Soud se zde sice odkazuje na předchozí judikaturu – rozsudek ESD Detiček¹²⁹, nicméně při bližším pohledu na tento judikát zjistíme, že se opět jednalo o odkaz na Listinu základních práv EU a její čl. 24.

Z posledního vývoje se tedy zdá, že Evropský soudní dvůr plně přijal Listinu do své judikatury a nevyužívá jí pouze jako podpůrný pramen lidských práv, ale jako samostatný a základní stavební kámen pro svou argumentaci.

4.3.1. Shrnutí:

Evropský soudní dvůr dlouho otálel se zahrnutím Listiny základních práv EU do své judikatury, a to i přesto, že tento dokument již byl hojně využíván generálními advokáty a občas jej do odůvodnění rozsudku zahrnul i Tribunál. Nad důvody, proč se ESD zdráhal použít Listinu ve své judikatuře, jsme se zamysleli již výše v textu, ale zaměříme se nyní na důvody, proč nastal v činnosti ESD zlom a soud zahrnul Listinu do své judikatury.

Jedním z nich je určitě ta skutečnost, že na Listinu čím dál častěji odkazovali generální advokáti a ESD musí brát jejich stanoviska v úvahu. Někteří z nich považovali Listinu za privilegovaný nástroj identifikace základních práv¹³⁰. Rovněž Tribunál zahrnul Listinu základních práv EU do své judikatury a využíval jí jako podpůrný zdroj lidských práv.

Nicméně generální advokáti i Tribunál zmiňovali Listinu již krátce po jejím vyhlášení. Proč tedy ESD tak dlouho otálel a první zmínku učinil až v roce 2006? Domnívám se, že důvodem by mohla být neúspěšná ratifikace ústavní smlouvy. Až do této doby volil ESD vyčkávací taktiku a čekal, zda Listina získá právní závaznost na základě smluv. V roce 2006 se Evropská unie v tomto směru nacházela na mrtvém bodě, ústavní smlouva nebyla akceptována občany Francie a Nizozemí a příprava dalšího smluvního dokumentu zatím byla v počátcích a nebylo jasné, jakým směrem se bude odvíjet. ESD pravděpodobně přesto přikládal lidsko-právnímu katalogu poměrně velkou důležitost a chtěl jeho význam zdůraznit alespoň tím, že jej zahrne do své judikatury.

Přestože ESD zahrnul Listinu do své judikatury ještě předtím, než se stala právně závazným dokumentem, domnívám se, že tak učinil natolik opatrným způsobem, že tím

---

¹²⁹ Rozsudek ESD č. C-403/09 PPU Detiček ze dne 23.12.2010

¹³⁰ Viz stanovisko generálního advokáta Légera k případu C-353/99 Rada v. Heidi Hautala ze dne 10.6.2001, SbSD 2001, s. I-09565

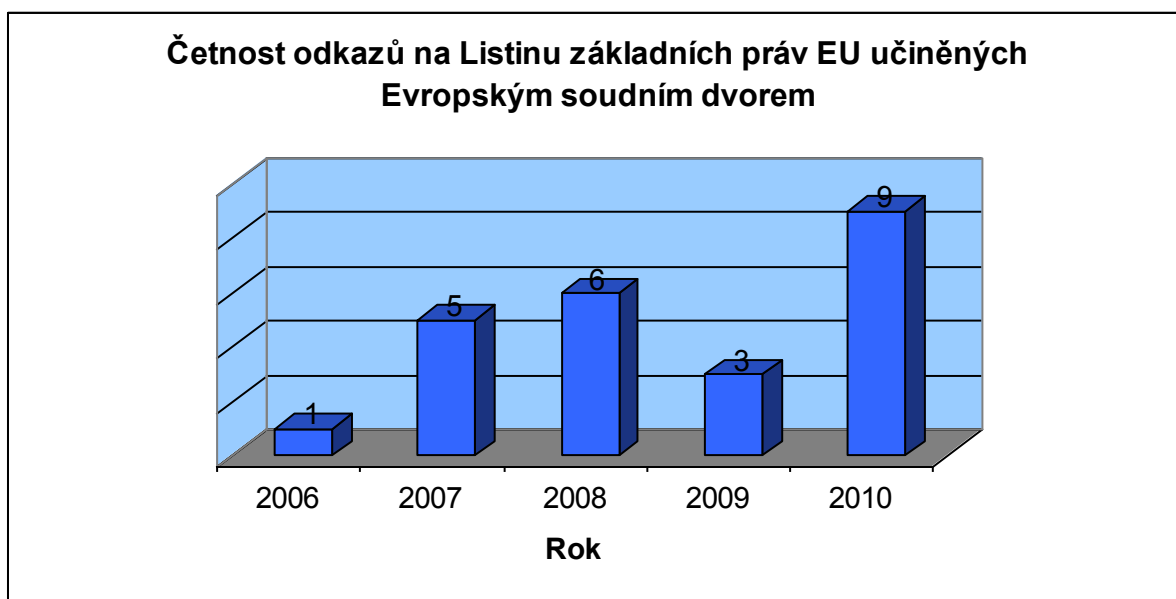

nedošlo k právnímu „zezávaznění“ Listiny na základě case-law Soudního dvora, tak jak ve svém textu zmiňují John Morijn nebo doc. Šišková¹³¹.

Poté, co ESD učinil první odkaz na ustanovení Listiny v rozsudku Parlament v. Rada¹³², začal ESD odkazovat na tento dokument poměrně často. Vliv mohlo mít i stanovisko generálního advokáta Colomera k případu *Advocaten voor de Wereld*¹³³, v němž vyzval Evropský soudní dvůr k „prolomení mlčení“ ohledně Listiny.

Vzestupný trend v četnosti odkazování ESD na Listinu je ještě patrnější poté, co Listina získala právní závaznost. Od 1. 12. 2009 soud učinil odkaz na Listinu v deseti rozsudcích, což je bezmála stejné množství jako za celou dobu před právní závazností tohoto dokumentu. Pro ilustraci opět uvádím graf četnosti rozsudků ESD s odkazem na Listinu:

Graf č. 4 Četnost odkazů na Listinu základních práv EU učiněných Evropským soudním dvorem

Navíc se zdá, že Evropský soudní dvůr po nabytí právní závaznosti Listiny odkazuje na její ustanovení odvážnějším způsobem, nikoliv pouze jako na podpůrný pramen poznání. Neuvádí jí pouze ve spojitosti s ostatními prameny, ale jako samostatný zdroj lidských práv.

¹³¹ Srov. ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha : Linde Praha a.s. , 2008, s. 230 a MORIJN, John. *Judicial References to the EU Fundamental Rights Charter : First experiences and possible prospects* [online], [cit. 2010-07-18]. Dostupný z [www: <http://www.fd.uc.pt/hrc/working_papers/john_morjin.pdf>](http://www.fd.uc.pt/hrc/working_papers/john_morjin.pdf), s. 18-19.

¹³² Rozsudek ESD č. C-540/03 *Parlament v. Rada* ze dne 27.6.2006, SbSD 2006, s. I-05769

¹³³ Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-303/05 *Advocaten voor de Wereld* ze dne 3.5.2007, SbSD 2007, s. I-03633

Dalším zajímavým aspektem v činnosti Evropského soudního dvora ve vztahu k Listině je, že v porovnání s Tribunálem mnohem různoroději odkazuje na jednotlivá ustanovení Listiny. Sice stejně jako tomu bylo u Tribunálu velmi často odkazuje na čl. 47 – právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, nicméně mnoho odkazů nalezneme také na ustanovení v hlavě III, zde konkrétně na čl. 21 – zákaz diskriminace a čl. 24 – práva dítěte. Naopak ve srovnání s Tribunálem, který často odkazoval na znění čl. 41 právo na řádnou správu, nenalezneme v judikatuře Evropského soudního dvora žádný odkaz na tento článek ani na jiné ustanovení v hlavě V – Občanská práva. Jeden odkaz učinil Evropský soudní dvůr na ustanovení v čl. 35 - ochrana zdraví, který nalezneme ve IV hlavě Listiny s názvem Solidarita. Přibližně 5 odkazů nalezneme na ustanovení v hlavě II Listiny. Evropský soudní dvůr se tedy neomezuje pouze na několik ustanovení, ale ve srovnání s Tribunálem interpretuje poměrně značné množství článků Listiny.

Závěrem lze konstatovat, že Evropský soudní dvůr poté, co učinil první odkaz, přijal Listinu plně do své judikatury, a to ještě před nabytím právní závaznosti Listiny v souvislosti s přijetím Lisabonské smlouvy. Zajímavé je sledovat jakým směrem se odvíjí činnost soudu s již právně závazným dokumentem. Nyní je ještě brzy vyvozovat závěry z dosavadní činnosti ESD ve vztahu k Listině základních práv EU jakožto právně závaznému dokumentu, ale prozatím se zdá, že soud začal pokládat Listinu za samostatný zdroj lidských práv, nikoliv pouze jako podpůrný prostředek poznání práva, který byl přiřazen k ostatním, důležitějším pramenům. Je zajímavé, že ačkoliv se Evropský soudní dvůr po dlouhá léta zdráhal učinit odkaz na ustanovení Listiny, v současné době přistupuje k Listině mnohem odvážněji než Tribunál, který odkazoval na Listinu již krátce po jejím vyhlášení. Do budoucna lze očekávat, že se počet odkazů na Listinu v judikatuře Evropského soudního dvora ještě zvýší. Koneckonců tento trend lze pozorovat již teď, po devíti měsících právní závaznosti Listiny. Věřme, že Evropský soudní dvůr začne využívat Listinu jako základní a nejdůležitější pramen lidských práv, protože právě to bylo jedním z cílů tohoto dokumentu.

5. Závěr:

Listina základních práv Evropské unie je významným dokumentem, kterým se instituce Evropské unie i členské státy při aplikaci unijního práva zavazují dodržovat lidská práva. Tento dokument byl přijat 7. prosince 2000 na summitu Evropské rady v Nice jako právně nezávazná politická deklaráce. Tak tomu i přes mnohé snahy zůstalo až do 1. 12. 2009, kdy se stala účinnou Lisabonská smlouva, která tomuto katalogu dává právní závaznost. I přes to, že Listina byla bezmála devět let nezávazným dokumentem, významným způsobem se promítla do činnosti soudních orgánů Evropské unie. Tento fakt je nejvíce patrný u generálních advokátů, kteří k tomuto dokumentu přistupovali vždy velmi odvážně a zahrnují Listinu do své činnosti již krátce po jejím vyhlášení. Pouze generální advokáti se ve svých stanoviscích zřetelně vyjadřovali k právnímu statusu Listiny. Tento fakt je nicméně pochopitelný, vzhledem k tomu, že rozsudky ať už Tribunálu nebo Evropského soudního dvora se mají věnovat samotné skutkové podstatě případu, nikoli rozvíjet úvahy na téma právní závaznosti Listiny. Přes skutečnost, jakým způsobem generální advokáti k Listině přistupovali, Evropský soudní dvůr jejich argumentaci v tomto směru po dlouhou dobu nenásledoval a pravděpodobně se záměrně vyhýbal tomu, aby odkaz na Listinu učinil. Až po více než pěti letech od vyhlášení Listiny ji Evropský soudní dvůr do své judikatury zahrnul, nicméně je třeba konstatovat, že tak neučinil zvlášť výrazným způsobem. Odkaz na ustanovení Listiny jednoduše přiřadil k ostatním zdrojům lidských práv a Listině přisoudil pouze znovupotvrzující status a nepřistupoval k ní jako k dokumentu, který by konstituoval práva nová. Lze ale konstatovat, že z preambule Listiny je jasné, že hlavním cílem tohoto dokumentu bylo potvrdit a kodifikovat práva již existující, nikoliv vytvářet práva nová.

Poměrně zajímavé je srovnání přístupu k Listině mezi Evropským soudním dvorem a Tribunálem. Oproti Evropskému soudnímu dvoru Tribunál odkazoval na Listinu již krátce po jejím vyhlášení, nicméně v jeho činnosti nelze pozorovat jakýkoliv vývoj, který by třeba postupem času přisuzoval Listině větší význam, a to ani přesto, že Listina je nyní právně závazným dokumentem. Tribunál v roce 2002 nastolil trend, kdy Listinu přiřazuje k ostatním zdrojům lidských práv a pouze tak podporuje svou argumentaci o existenci určitého práva, a tak k tomuto dokumentu přistupuje dodnes. Na rozdíl od něj lze ve vztahu k Listině u Evropského soudního dvora spatřit určitý vývoj. Od té doby, co je Listina právně závazným dokumentem, Evropský soudní dvůr výrazně zvýšil počet odkazů na její ustanovení. Rovněž se zdá, že k Listině přistupuje odvážnějším způsobem, vzhledem k tomu, že v jeho judikatuře

již můžeme nalézt rozsudky, kdy existenci určitého práva dokládá odkazem pouze na Listinu, nikoliv na ostatní zdroje lidských práv.

Do budoucna očekávám, že tento trend bude pokračovat nejen v činnosti Evropského soudního dvora, ale i v judikatuře Tribunálu. Rovněž předpokládám, že počet odkazů na Listinu bude výrazným způsobem stoupat, a to i vzhledem k významu, jaký má tento dokument pro účastníky řízení před soudem a koneckonců i pro všechny občany a obyvatele Evropské unie. Domnívám se, že tento dokument nyní představuje snadný nástroj ochrany lidských práv i pro širokou veřejnost a není nutné složitě dokazovat, že to či ono právo je obecnou zásadou právní, aby se na něj mohl účastník řízení odvolat. Jinou otázkou ovšem je přístup občana k soudům Evropské unie, nicméně tato problematika již překračuje rámec této práce.

6. Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura:

BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. Praha: Aspi a.s., 2005, 260 s.

BLAHOŽ, Josef; BALAŠ, Vladimír; KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní právo*. 1. vydání. Praha : CODEX Bohemia, 1998. 360 s.

BLAHOŽ, Josef; KLÍMA, Karel; SKÁLA, Josef a kol. *Ústavní právo Evropské unie*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2003. 940 s.

ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě: Srovnání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Listiny základních práv Evropské unie*, Beroun: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, ediční středisko v nakladatelství Eva Roztoková – IFEC, 2009, 161 s.

Evropské právo: základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy. Ostrava : Sagit, 2010. 304 s.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. 312 s.

GRYGAR, Jiří. *Judikatura soudů Evropské unie v oblasti základních práv*. Brno, 2006. 214 s. Disertační práce. Masarykova univerzita.

GRYGAR, Jiří. *Ochrana základních práv v Evropské unii*. Praha : IFEC, 2001. 237 s.

HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 364 s.

OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 387 s.

PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*, Praha: Linde Praha, 2010, 346 s.

PIKNA, Bohumil. *Evropská unie – vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních práv (na pozadí boje proti mezinárodnímu terorizmu)*, Praha: Linde Praha, 2002, 473 s.

PÍTROVÁ, Lenka; POMAHAČ, Richard. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora*. 1. díl. Praha : Linde Praha, 2000. 359 s.

PÍTROVÁ, Lenka; POMAHAČ, Richard. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora*. 2. díl. Praha : Linde Praha, 2001. 348 s.

PITROVÁ, Lenka, POMAHAČ, Richard.: *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora*, 4. Díl, Praha: Linde Praha, a.s., 2006, 304 s.

PÍTROVÁ, Lenka a kol. *Když se řekne Lisabonská smlouva : Perspektiva fungování Evropské unie podle nového smluvního rámce*. Praha : Odbor informování o evropských záležitostech, 2008. 160 s.

PÍTROVÁ, Markéta; FIALA, Petr. *Evropská unie*. 1. vydání. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003. 744 s.

SMEKAL, Hubert. *Lidská práva v Evropské unii*. Brno, 2007. 254 s. Dizertační práce. Masarykova univerzita.

SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, Brno: MU Brno, 1997, 165 s.

SVÁK, Ján. *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatury a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*. II. rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokodex, 2006,

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Praha: Linde Praha, 2008, 256 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda a STEHLÍK, Václav. *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, Praha: Linde Praha, 2007, 310 s.

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Evropský soudní dvůr a soudy členských států Evropské unie*. 1. vydání. Mimoň : Justiční akademie ČR, 2005. 180 s.

TICHÝ, Luboš. *Dokumenty ke studiu evropského práva* . Praha : Linde, 2006. 910 s.

ZBÍRAL, Robert. *Institucionální rámec Evropské unie : Právně-politologický pohled*. Praha : Linde Praha, 2007. 239 s.

Odborné články:

BLAHOŽ, Josef. Sjednocující se Evropa a lidská práva. *Aplikované právo*. 2003, 1/2003, s. 5-27. Dostupný také z WWW: <<http://www.aplikovanepravo.cz/clanky-pdf/1.pdf>>.

BONČKOVÁ, Lenka; SMEKAL, Hubert. Česká republika a výjimka z Listiny základních práv Evropské unie. In *Česká republika a výjimka z Listiny základních práv Evropské unie* [online]. Brno : Mezinárodní politologický ústav Masarykovy, 2010 [cit. 2010-07-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.iips.cz/cs/aktuality/archiv-publikaci/259-cr-a-vyjimka-z-listiny-zakladnich-prav-eu>>.

HAMUĽÁK, Ondrej: Zamyšlení se nad právní (ne)závazností Listiny základních práv Evropské unie. In: Hamuľák, Ondrej (ed.): *Aktuální otázky normotvorby, Právo na spravedlivý proces*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense o.p.s., 2008, CD příloha s. 91-102.

MC CRUDDEN, Christopher. *The Future of the EU Charter of Fundamental Rights*. New York, 2001. 25 s. Jean Monet Working Paper . New York University School of Law. Dostupné z WWW: <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/01/013001.html>>.

MORIIN, John. *Judicial References to the EU Fundamental Rights Charter : First experiences and possible prospects.* [online]. Dostupný z [www: http://www.fd.uc.pt/hrc/working_papers/john_morjin.pdf](http://www.fd.uc.pt/hrc/working_papers/john_morjin.pdf)

PIKNA, Bohumil. Charta základních práv Evropské Unie a její právní a věcná dimenze. *Právník*, 2003, roč. 144, č. 1, s. 20-40

POMAHAČ, Richard. Kazuistika (Heidi Hautala). *Veřejná správa*. 2002, č. 21. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2002/0021/lexikon.html>>.

SCHEU, Harald Christian. "Evropská ústava" po přijetí Charty základních práv . *Mezinárodní politika*. 2001, 3/2001, s. 28-30.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Ochrana lidských práv jako součást procesu konstitucionalizace EU. *Právní obzor*. 2004, 2/2004, s. 150-160.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Upevňování Evropské unie v oblasti Lidských práv. *Mezinárodní politika*. 2003, 8/2003, s. 22-25.

ŠLOSARČÍK, Ivo *Ever closer constitution?* [online]. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2000 [cit. 2010-07-17]. Dostupné z WWW: <http://www.europeum.org/dispatch_article.php?aid=303>.

ŠLOSARČÍK, Ivo. Charta základních práv Evropské unie. *Mezinárodní politika*. 2005, 5/2005, s. 11-13.

ŠTURMA, Pavel. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva. *Bulletin advokacie*. 2004, 7-8, s. 19-30.

ŠTURMA, Pavel. Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě. *Právní rozhledy*. 2004, č. 9, s. 321-328

WEILER, J. H. H. , KOCJAN M.: *Principles of Constitutional Law: The Protection of Human Rights*, NYU School of Law, UNIT 7 (Teaching material on the Law of EU), dostupný [online] na: <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/eu/Units/documents/UNIT7-EU-2004-05.pdf>>

Judikatura Soudního dvora Evropské unie:

Rozsudek ESD ze dne 4.2.1959 č. 1/58 ve věci Stork v. Vysoký úřad ESUO, SbSD 1959 s. 17
Rozhodnutí ESD ze dne 15.7.1960 č. 36-38 a 40/59 ve věci Geitling v Vysoký úřad, SbSD 1960 s. 423

Rozsudek ESD ze dne 5.2.1963 č. 26/62 ve věci Van Gend en Loos, SbSD 1963, s. 1

Rozsudek ESD ze dne 12.11.1969 č. 29/69 ve věci Stauder v. město Ulm, SbSD 1969 s. 419

Rozsudek ESD č. 5/88 ve věci Wachauf ze dne 13. července 1989, SbSD 1989, s. 02609

Rozsudek Tribunálu č. T-112/98 Mannesmannröhren-Werke v. Komise ze dne 20.2.2001, SbSD 2001s. II-00729

Rozsudek ESD č. C-491/01 British American Tobacco Investments and Imperial Tobacco ze dne 10.12.2002, SbSD 2002, s. I-11453

Rozsudek ESD č. C-245/01 RTL Television ze dne 23.10.2003, SbSD 2003, s. I-12489
Rozsudek ESD č. C-263/02 P ze dne 1.4.2004, SbSD 2002, s. II-02365
Rozsudek ESD spojených případů č. C-453/03, C-11/04, C-12/04 a C-194/04 ABNA a jiní ze dne 6.12.2005, SbSD 2005, s. I-10423
Rozsudek ESD č. C-540/03 Parlament v. Rada ze dne 27.6.2006, SbSD 2006, s. I-05769
Rozsudek ESD č. C-432/05 Unibet ze dne 13.3.2007, SbSD 2007, s. I-02271
Rozsudek ESD č. C-303/05 Advocaten voor de Wereld ze dne 3.5.2007, SbSD 2007, s. I-03633
Rozsudek ESD č. C-438/05 International Transport Workers' Federation a Finnish Seamen's Union ze dne 11.12.2007, SbSD 2007, s. I-10779
Rozsudek ESD č. C 341/05 Laval un Partneri ze dne 18.12.2007, SbSD 2007, s. I-11767
Rozsudek ESD č. C-275/06 Promusicae ze dne 29.1.2008, SbSD 2008, s. I-00271
Rozsudek ESD č. C-450/06 Varec ze dne 14.2.2008, SbSD 2008, s. I-00581
Rozsudek ESD spojených případů č. C-402/05 P a C-415/05 P Kadi v. Rada a Komise ze dne 3.9.2008, SbSD 2008, s. I-06351
Rozsudky ESD č. C-385/07 P Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland v. Komise ze dne 16.7.2009, SbSD 2009, s. I-06155
Rozsudek ESD č. C-12/08 Mono Car Styling ze dne 16.7.2009, SbSD 2009, s. I-06653
Rozsudek ESD č. C-403/09 PPU Detiček ze dne 23.12.2009
Rozsudek ESD č. C-555/07 Küçükdeveci ze dne 19.1.2010
Rozsudek ESD spojených případů č. C-175/08, C-176/08, C-178/08 a C-179/08 Salahadin Abdullaze dne 2.3.2010
Rozsudek ESD č. C-578/08 Chakroun ze dne 4.3.2010,
Rozsudek ESD spojené případy č. C-317/08, C 318/08, C 319/08 a C 320/08 Alassini ze dne 18.3.2010
Rozsudek ESD spojené případy č. C 570/07 a C 571/07 Blanco Pérez a Chao Gómez ze dne 1.6.2010 a
Rozsudek ESD č. C 31/09 Bolbol ze dne 17.6.2010
Rozsudek ESD č. C-407/08 P Knauf Gips v. Komise ze dne 1.7.2010
Rozsudek ESD č. C-211/10 PPU Povse ze dne 1.7.2010
Rozsudek Tribunálu č. T-54/99 Telekommunikation Service v. Komise ze dne 30.1.2002, SbSD 2002, s. II-00313
Rozsudek Tribunálu č. T-177/01 Jégo-Quére v. Komise ze dne 3.5.2002, SbSD 2002, s. II-02365
Rozsudek Tribunálu č. T-377/00 Philip Morris International v. Komise ze dne 15.1.2003, SbSD 2003, s. II-00001
Rozsudek Tribunálu č. T-224/00 Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise ze dne 9.7.2003, SbSD2003, s. II-02597
Rozsudek Tribunálu č. T-223/00 Kyowa Hakko Kogyo a Kyowa Hakko Europe v. Komise ze dne 9.7.2003, SbSD 2003, s. II-02553
Rozsudek Tribunálu č. T-210/01 General Electric v. Komise ze dne 14. 12. 2005, SbSD 2005, s. II-05575
Rozsudek Tribunálu č. T-16/04 Arcelor v. Parlament a Rada ze dne 2.3.2010
Rozsudek Tribunálu č. T 181/08 Tay Za v. Rada ze dne 19.5.2010 a
Rozsudek Tribunálu č. T 111/07 Agrofert Holding v. Komise ze dne 7.7.2010
Usnesení Tribunálu č. T-77/01 Diputación Foral de Alava a jiní v. Komise ze dne 11.1.2002, SbSD 2002, s. II-01275

Stanoviska generálních advokátů:

Stanovisko generálního advokáta Jacobse k případu C-270/99 P - Z. v. Parlament doručené 22. března 2001.

Stanovisko generálního advokáta Geelhoeda k případu č. C-413/99 Baumbast a „R. doručené 5. července 2001, SbSD 2002, s. I-07091

Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu č. C-208/00 Überseering BV doručené 4. prosince 2001, SbSD 2002, s. I-09919

Stanovisko generální advokátky Stix-Hackl k příkladu č. C-224/00 Komise v. Itálie doručené dne 6.prosince 2001, SbSD 2002, s. I-02965

Stanovisko generálního advokáta Mischa k spojeným případům C-122/99 P a C-125/99 P D. v. Rada doručené dne 22. února 2001, SbSD 2001, s. I-04319

Stanovisko generálního advokáta Albera k případu č. C-340/99 TNT Traco v. Poste Italiane doručené 1. února 2001, SbSD 2001, s. I-04109

Stanovisko generální advokátky Christiane Stix-Hackl k případu C-131/00 Nilsson doručené 12. července 2001, SbSD 2001, s. I-10165

Stanovisko generální advokátky Christiane Stix-Hackl k případu C-60/00 Carpenter doručené 13. září 2001, SbSD 2002, s. I-06279

Stanovisko generální advokátky Christiane Stix-Hackl k případu C-459/99 MRAX doručené 13. září 2001, SbSD 2002, s. I-06591

Stanovisko generálního advokáta Tizzana k případu C-173/99 BECTU doručené 8. února 2001, SbSD 2001, s. I-04881.

Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-466/00 Arben Kaba doručené dne 11.července 2002, SbSD 2003, s. I-02219

Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-102/02 Beuttenmüller doručené dne 16.září 2003, SbSD 2004, s. I-05405

Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-176/03 Komise v. Rada doručené dne 26. května 2005, SbSD 2005, s. I-07879

Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-436/04 Van Esbroeck doručené dne 20. října 2005, SbSD 2006, s. I-02333

Stanovisko generální advokátky Kokott k případu C-540/03 Parlament v. Rada doručené dne 8. září 2005, SbSD 2006, s. I-05769.

Stanovisko generálního advokáta Légera k případu C-317/04 Parlament v. Rada doručené dne 22. listopadu 2005, SbSD 2006, s. I-04721

Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-303/05 Advocaten voor de Wereld ze dne 3.5.2007, SbSD 2007, s. I-03633

Stanovisko generálního advokáta Mengozziho k případu C-354/04 P Gestoras Pro Amnistía a další v. Rada doručené dne 26.října 2006, SbSD 2007, s. I-01579

Stanovisko generálního advokáta Madura k případu C-305/05 Ordre des barreaux francophones a germanophone a další doručené dne 14. prosince 2006, SbSD 2007, s. I-05305

Stanovisko generální advokátky Trstenjak k případu C- 62/06 ZF Zefeser doručené dne 3. května 2007, SbSD 2007, s. I-11995

Stanovisko generálního advokáta Jääskinena k případu C- 492/08 Komise v. Francie ze dne 11.února 2010

Stanovisko generálního advokáta Jacobse k případu C-377/98 Pays-Bas v Parliament a Rada doručené 14. června 2001, SbSD 2001, s. I-07079

Stanovisko generálního advokáta Colomera k případu C-187/01 Gözütok doručené dne 19. září 2002, SbSD 2003, s. I-01345

Právní předpisy a jiné dokumenty Evropské unie:

Evropská úmluva o ochraně základních práv a svobod

Komunitární charta základních práv pracovníků

Listina základních práv Evropské unie

Vysvětlení k Listině základních práv Evropské unie

Smlouva o založení Evropských společenství

Smlouva o Evropské unii (ve znění Lisabonské smlouvy)

Smlouva o fungování Evropské unie (ve znění Lisabonské smlouvy)

Závěry předsednictví summitu Evropské rady v Kolíně nad Rýnem 3. – 4. června 1999.

Dostupné na

<http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/kolnen.htm>

Internetové zdroje:

Cidel [online]. 2002 [cit. 2010-08-17]. Charter WATCH . Dostupné z WWW: <<http://www.arena.uio.no/cidel/cwatch/Institutions/courts.html>>.

Evropský parlament [online]. 2004 [cit. 2010-08-17]. Charta: sdílená práva a hodnoty. Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/highlights/cs/402.html>>.

CURIA [online]. 1997 [cit. 2010-08-17]. Dostupné z WWW: <<http://curia.europa.eu/>>.

Evropský parlament [online]. [cit. 2010-08-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/>>.

Euroskop.cz [online]. 2006 [cit. 2010-08-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/>>.

Rada Evropské unie [online]. [cit. 2010-08-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/>>.

Sagit.cz [online]. 2004 [cit. 2010-07-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.sagit.cz/>>.

The Charter in the European context : A point of reference for the courts [online]. 2002 [cit. 2010-08-17]. Freedom, security and justice. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/justice_home/unit/charte/en/european-context-reference.html>.

7. Resume

This diploma thesis deals with the first catalogue of human rights in the European Union - the Charter of Fundamental rights of the European Union and its using by judicial bodies of the European Union. This document was solemnly proclaimed on 7 December 2000 in Nice and then again on 12 December 2007 in Lisbon and codifies and reaffirms human rights as they result from constitutional traditions and international obligations common to the Member States, the Treaty on European Union, the Community Treaties, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the Social Charters adopted by the Community and by the Council of Europe and the case-law of the Court of Justice of the European Union and of the European Court of Human Rights

First part of the thesis deals with the general questions of human rights and their definition and classification. Second part is focused on the first catalogue of human rights in the European union – the Charter of Fundamental rights of the European union. In this part I am concerned with the development and structure of this document and its signification for citizens of the European Union and European Union itself.

Main part of this thesis deals with using of Charter of Fundamental rights of the European union in work of judicial bodies. To these judicial bodies I subsume not only judgements and orders of the Court of Justice and the General Court, but also the opinions of the advocates general.

First I focused on the opinions of the advocates general, since their working with this document is most extensive. Then I deal with the work of the General Court relating to the Charter of Fundamantal rights of the EU. In comparison with the Court of Justice the General Court started to use this document shortly after its proclamation. Finally the Court of Justice also included the Charter of Fundamental rights of the EU into its case-law and I am trying to analyze this matter of fact in the last part of my thesis. In context of each part I am trying to create an analysis of using Charter in work of judicial bodies of the European Union. This analysis always contains frequency of using Charter in case-law of the General Court and the Court of Justice and in the opinions of advocates general. Further I focuse on frequency of using of each chapter in Charter of Fundamental rights of the EU.

The main aim of this thesis is to analyse the importance of the Charter of Fundamental rights of the EU and show how the articles of this document have been used in working of judicial bodies of the European Union.

Key words:

Human rights, fundamental rights, generation of human rights, Charter of fundamental rights of the European Union, European Union, Court of Justice of the European Union, General Court of the European Union, advocates general, case-law of the Court of Justice, case-law of the General Court, Lisbon treaty.